

PERSPECTIEVEN VOOR DIALOOG IN DE RUSSISCH ORTHODOXE KERK

Rapport voor de internationale wetenschappelijk- theologische conferentie
“Geloof - dialoog - verbondenheid” (1)

Problemen rond dialoog in de kerk (Moskou, 24-26 september 2003)

Twee voorwaarden voor dialoog

“Houd je van Mij? Ik houd van Jou, weidt Mijn schapen.” (naar Johannes 21, 17)

Herinneren jullie je het droevige lot van de karper, die de snoek wilde leren wat rechtvaardigheid is? De snoek at de karper op, en de dialoog kwam niet tot stand. Dialoog in de kerk is mogelijk, zolang de christenen zich bewust zijn van hun ontologische gelijkheid tegenover “de enige Herder”. Zolang het accent blijft liggen op het woord ‘Mijn’ blijft dat ons herinneren aan de ontologische gelijkheid van de christenen in de kerk. Iedereen is erkend als ‘waardig’ en als ‘heilige’. Allen zijn we een *“heilig priesterschap dat geestelijke offers brengt, welgevallig aan God door Jezus Christus.* (1 Petrus 2, 5) Neem je het accent van het woord ‘Mijn’ weg, dan privatiseert de herder de schapen. De herder verandert in een baas. De opdracht om de schapen te ‘weiden’ verwordt tot een juridisch privilege van de nieuwe baas en de dienst aan de schapen wordt veranderd in heerschappij over hen. De Apostel waarschuwt de herders voor dit fundamentele gevaar: *“Weidt Gods kudde die aan uw zorgen is toevertrouwd, niet uit dwang maar gewillig, zoals het God behaagt”.* (1 Petrus 5, 2-3)

De eerste voorwaarde voor dialoog is de beperking van de formele macht door een verstandige begrenzing: *“zorgt ervoor dat u geen van deze kleinen gering acht”* (Matteüs 18, 10) De erkenning van de waardigheid van de persoon in de kerk houdt de bescherming van elke christen in tegen de willekeur van de opperherders en tegen misbruik door het administratieve apparaat, dat niet gebaseerd is op liefde, maar op regels. *“.. zult gij kracht ontvangen en mijn getuigen zijn”*, roept Christus uit. (Handelingen 1, 8) De kerk moet niet *“gedrenkt zijn in het bloed van de heiligen en het bloed van de getuigen”*. (naar Apocalyps, 17, 6) De kerk heeft er recht op om van het bestuur dat haar ten dienste staat geen bureaucratie te verwachten, maar een scheppende verantwoordelijkheid tegenover elke persoon. *“Dan zal die goddeloze sterven om diens schuld, maar van u zal ik zijn bloed opvorderen”.* (Ezekiël 3, 18)

Het hoort bij de essentie van democratie dat de meerderheid de minderheid overheerst. Maar de waarheid wordt niet bepaald door de meerderheid van de stemmen. Niet veel mensen houden zich bezig met besef schoonheid. Liefde valt niet altijd samen met populariteit. God zelf kiest zichzelf getuigen uit: *“Niet Gij hebt Mij uitverkoren, maar Ik u.”* (Johannes 15, 16). Dat is de tweede voorwaarde voor dialoog: bescherming van de minderheid tegen de agressieve overheersing door de meerderheid. Wanneer een persoon machteloos is, dan is het gevolg dat elke getuigenis een heldendaad wordt, waarvoor je met je eigen levenslot en bloed moet betalen. Dialoog in de kerk is alleen mogelijk langs de weg van de erkenning van de persoon, wat veronderstelt:

1)

Erkenning van zijn onvoorwaardelijke waardigheid: *“Zo zal er meer vreugde zijn in de hemel over één zondaar die zich bekeert, dan over negen en negentig rechtvaardigen die geen bekering nodig hebben.”* (Lukas 15, 7)

2)

Erkenning van de door God gegeven vrijheid: *“Christus heeft ons vrij gemaakt, om in vrijheid te blijven”* (Galaten 5, 1) *“dat gij uzelf niet toebehoort, daar gij duur zijt gekocht”*; 1 Korinthiërs 6, 20)

3)

Respect voor het eigen persoonlijke geweten: *“Onze roem toch bestaat in de getuigenis van ons geweten”*. (2 Korintiërs 1, 12) *“onze harten door besprenkeling gezuiverd van een slecht geweten”* (Hebreeënen 10, 21)

4)

Bewaren van de waardigheid en de eer van de persoon: *“Ook ter goeder faam moet hij bekend zijn bij hen, die buiten staan.”* (1 Timotius 3, 7) ***

“De grondslagen van het sociale concept van de ROK”, aangenomen op de bisschoppensynode van het jaar 2000, erkent de persoonlijkheid, zijn zelfbeschikking, het geweten en zijn onaantastbare rechten (p. 65-68) Maar, let op!- de realisatie daarvan ligt alleen in de burgermaatschappij, niet in de kerk, gezien het feit dat het document alleen handelt over “vragen die het leven van de christen in de burgermaatschappij betreffen”. Waar moet je de kerkelijke status van “elke gelovige” vinden?

De situatie van het volk Gods in de kerk is vastgelegd in een ander document, dat de begrippen ‘persoon, en ‘elke gelovige’ niet bevat, nl. het statuut van de ROK. In dit document verdwijnt het begrip ‘persoon’ in de professionele dienst van de bisschoppen, de clerus en de leken. In dit artikel wil ik aantonen dat de onbegrensde macht van de bisschoppen aan de ene kant, en de rechteloosheid en het niet beschermd zijn van de clerus en de leken aan de andere kant de communicatie in de kerk vernietigt. ‘De grondslagen van het sociale concept’ getuigt dat “tradities, die niet bekend zijn met de vrijheid van Christus het geweten van de mens onderwerpen aan de uiterlijke wil van bazen of van een collectief.” Laten we kijken hoe deze tradities zich afspiegelen in de kerkelijke documenten en in de praktijk van de bisschoppen, hoe de communicatie sterft in een sfeer van autoritair machtsmisbruik en kuddepsychologie.

De ontologische (wezenlijke) eenheid van de kerk

“Zo zijn wij tezamen één Lichaam in Christus.” (Romeinen 12, 5)

“Hij heeft uit één vader alle volkeren der mensheid gemaakt” (Handelingen 17, 26) Het boek Genesis toont ons de oorsprong van de menselijke eenheid in Adam en Eva: *“De twee worden één lichaam”* (naar Genesis 2, 24) De menselijke eenheid drukt zich allereerst uit in het gezin

en de familie. Dat is de basis van de ontologie van de mens. In het gezin zijn allen verbonden door familiebanden: sommigen baren, anderen zijn geboren. In de kerk bestaan ook familiebanden *“Want wij ook zijn van één geslacht”* (Handelingen 17, 28) Ze verbinden ons in de kerk door middel van de sacramenten. Daarom is ook het geslachtsverkeer een geheim, dat altijd heilig is. Het blijft verborgen voor vreemde ogen: *“catechumenen gaat heen.”* (2)

Wij vormen het verenigde Lichaam van Christus. Wij zijn allen herboren door de doop, die de moederschoot vormt van de kerk. Wij gaan allen ter communie uit de ene Kelk van het heilig Lichaam en Bloed van Jezus Christus. En het sacrament van het gezin is de basis van elke kerkelijke gemeenschap. Daar rondom ontstaat een klooster, een parochie of een bisdom.

De familiale verhouding vormt de bron om de parochie te begrijpen. Je noemt datgene gemeenschappelijk, dat behoort aan iedereen: *“Al de gelovigen waren ten nauwste vereend samen en bezaten alles in gemeenschap. Ze verkochten have en goed en verdeelden het onder elkaar naar ieders behoefte. Iedere dag bezochten ze eendrachtig de tempel en thuis braken ze het brood. Ze genoten hun voedsel in vreugde en eenvoud van hart”. “De groep gelovigen was één van hart en één van ziel. En er was er niet één die iets van het zijne zijn eigendom noemde, maar ze hadden alles gemeenschappelijk”* (Handelingen 2, 44-46 en 4, 32) De omgang met elkaar in de kerk wordt beleefd als leven in de familiale eenheid met God en met de naaste. *“Maar aan allen die hem ontvingen, gaf Hij de macht om Gods kinderen te worden: ... Die niet uit bloed, noch uit de wil van vlees of man, maar die uit God zijn geboren.”* (Johannes 1, 12-13)”. Verwantschap in de kerk wordt uitgedrukt door het kenmerk van de eenheid. De eenheid van de kerk beschouwt Paulus als het lichaam van Christus. Daarin ligt de oorsprong van de kerkelijke eenheid. Elke christen wordt een deel van het Lichaam van Christus in het sacrament van de doop.

Is het mogelijk de menselijke natuur, die je van je ouders hebt meegekregen, te veranderen en een nieuwe natuur aan te nemen om deelgenoot te worden van het Lichaam van Christus? Deze vraag stelde Nikodemus in een nachtelijk gesprek met Jezus: Jezus antwoordde hem: *“Zo iemand niet opnieuw geboren wordt, kan hij het koninkrijk Gods niet aanschouwen”*. Nikodemus antwoordde: *“Kan een mens geboren worden, wanneer hij reeds op leeftijd is?”* *“Kan hij soms terugkeren in de schoot van zijn moeder en opnieuw geboren worden?”* Jezus antwoordde: *“Voorwaar, voorwaar, ik zeg u: zo iemand niet geboren wordt uit water en Geest kan hij niet ingaan in het koninkrijk Gods”*. (Johannes 3, 3-5)

Wat voor betekenis heeft water? Wat kan water veranderen aan onze gevallen menselijke natuur om tot de vernieuwde natuur van het Lichaam van Christus te komen? Een tuin toont ons een manier om een verwilderde omgeving te veranderen in gecultiveerde gewassen. Dat heet tuinieren. Wanneer de tuinman het zaad van appels in de aarde gooit, groeit daaruit een ‘wild’ boompje. Een wilde appelboom draagt vruchten die je niet kunt eten. De tuinman neemt een ent uit een vruchtdragende appelboom en brengt die over op het wilde boompje. Daarna snoeit hij de wilde takken eraf, zodat uit de ent een vruchtdragende tak kan uitgroeien. Wij worden getuige van een wonder, wanneer de ent, levend in het boompje, begint uit te groeien tot een vruchtdragende appelboom. Terwijl ze via de oude stam en de wortels dezelfde sappen uit de aarde blijft opnemen, groeit een andere appelboom op. Het nieuwe

leven groeit niet in plaats van, maar in de buurt van of naast het oude. Wanneer de tuinman zijn nieuwe tak niet verzorgt door de wilde takken af te snijden, zullen de vruchtdragende takken overwoekerd worden. Deze ascetische actie is noodzakelijk. Het oude leven sterft niet, het verliest slechts haar kracht. Wanneer de tuinman zorgt voor de geënte tak, dan zal die uitgroeien, sterk worden en vrucht dragen. Alleen dan zal de oude natuur uiteindelijk sterven. De dood van de oude menselijke natuur komt tot stand door de onderdompeling in het water. In het water van de doop sterven wij, leggen de oude natuur af, opdat daardoor uit het water van de doop een natuur geboren wordt, die door Christus van gedaante veranderd is.

De geboorte van de gemeente

“*Wie is mijn naaste?*” (Lukas 10, 29)

Veel kwaliteiten, die iedereen bezit uit kracht van de eenheid van de algemene natuur, kan ieder alleen apart realiseren tot nut of tot schade voor anderen. Die kwaliteiten noemen we het gemeenschappelijke van de menselijke natuur, persoonlijk: het verstand, het geweten, de wil, de creativiteit en de liefde. Deze kwaliteiten behoren aan mij en aan de ander. En daarmee begint het probleem van ‘de ander’.

De ander, dat is ‘niet-ik’. De persoonlijke verhouding betekent onze ontmoeting met de ander. Deze ontmoetingen kunnen een verschillend karakter hebben: de ander is voor mij noodzakelijk, omdat ik zonder hem mijn eigen zijn niet kan ontdekken, en mijzelf niet kan verwezenlijken. Via de ander loopt mijn eigen weg naar redding. De ander stoort mij, beperkt mijn vrijheid en dwingt mij tot verdraagzaamheid, tolerantie, gehoorzaamheid, vergeving, grootmoedigheid en liefde en openbaart zo in de persoonlijke ervaring de betekenis van het gebod: “*van de dagen van Johannes de Doper tot heden toe wordt het Koninkrijk der Hemelen met geweld bestormd en de bestormers nemen het weg*” (Mateüs 11, 12) In de ander kun je een concurrent of een vijand zien. In de ander kun je ook een vriend zien. Het Evangelie noemt de ander ‘ho plisios’, ‘de naaste’ en verkondigt: “*Gij zult uw naaste beminnen als uzelf*” (Matteüs 22, 39). Het Evangelie geeft het principe weer hoe om te gaan met het gebod over de liefde tot de naaste. Christus opent voor ons een verbazingwekkend geheim: dat onze ontmoeting met de naaste kan worden tot onze ontmoeting met God. “*Wat ge voor één van mijn geringste broeders gedaan hebt, dat hebt ge voor Mij gedaan*” (Matteüs 25, 40) In de ontmoeting met de ander openbaart zich de betekenis van de ontmoeting en van de morele verhoudingen. Je kunt deze niet aanduiden als een gevolg van het natuurlijke leven. Deze worden parallel aan het natuurlijke leven geschapen in de familie als een voorwaarde voor ontmoeting. De natuur kun je ook denken zonder morele verbanden, bijvoorbeeld bij de diersoorten. Maar een persoonlijke verhouding is altijd een morele verhouding.

Wanneer ik mijzelf apart zet in een gezin, familie of parochie maak ik onderscheid tussen mijzelf en de andere personen of hun samenstellingen. Liefde en creativiteit hebben de ander nodig. Communicatie is een noodzakelijke behoefte voor de mens. Hij wil naar zijn natuur liefhebben, geloven en creëren. De persoonlijke verhouding brengt in het natuurlijke leven het verschil en het onderscheid en scheidt nieuwe verbanden – niet volgens de natuur, maar op

persoonlijk niveau. Het gezin en de familie groeien uit tot een gemeenschap. Volgens het getuigenis van de Schrift heeft de mens communicatie nodig: *“En God sprak: het is niet goed dat de mens alleen blijft”* (Genesis 2, 18) De noodzaak zichzelf uit te drukken en de ander te begrijpen is geworteld in de natuur van de mens. Het streven naar wederkerigheid heeft een ontologische basis in heel de samenstelling van de mens: geestelijk en lichamelijk. Via de natuurlijke noodzaak tot communicatie vindt de mens zijn eenheid. Uit deze omgang ontstaat gemeenschap. Om mijn ‘ik’ ontstaat een ‘jij’ en een ‘hij’. En dan wordt een ‘wij’ geboren.

De liefdevolle omgang verwezenlijkt de inhoud van de eenheid: *“Waar twee of drie vergaderd zijn in mijn Naam, ben Ik in hun midden”* (Matteüs 18, 20) De liefdevolle ontmoeting wordt verwezenlijkt door eenheid. *“Allen zullen één zijn, zoals Jij Vader, met Mij en Ik met U, zo zullen ook zij één zijn in Ons”* (Johannes 17, 20-22) De liefdevolle ontmoeting kan bepaald worden als het streven en de weg van velen tot eenheid, de verwerving van de eenheid en haar innerlijke inhoud. In de ontmoeting ligt de bron van de lichamelijke en geestelijke eenheid. De vereniging van het geheel en zijn delen wordt verwezenlijkt in het Lichaam van Christus. De gezamenlijkheid is de eenheid van de hypostatische ontmoeting in de Kerk. Deze evangelische opdracht heeft een onvoorwaardelijke waarde. *“Vader, bewaar hen in uw Naam die Gij Mij gegeven hebt, opdat zij één mogen zijn zoals Wij.”* (Johannes 17, 11) *“Opdat zij één zouden zijn, gelijk Wij één zijn. Ik in hen en Gij in Mij”.* (Joh. 17, 22-23).

De weg tot eenheid

“Zij bleven volharden in de leer der apostelen en de onderlinge gemeenschap, in het breken van het brood en in het gebed” (Handelingen 2, 42)

Dit motto bepaalt de kring van de persoonlijke communicatie in de Kerk als een eucharistische communicatie, een communicatie door het woord en door de liefde. De eucharistie verwezenlijkt onze deelname aan het Lichaam van Christus. ‘De geest van Christus’ openbaart zich bij voorkeur in kerkelijke bijeenkomsten. De Kerk past een uitstekend middel toe om haar problemen te regelen: elkaar in de ogen kijken. De Kerk van de levende God is de bescherming en de bevestiging van de waarheid. Zij drukt niet de som van menselijke meningen uit, niet hun compromis of tegenstelling, maar de waarheid, die aan haar wordt geopenbaard door de Heilige Geest. Zij is in de kerk de garantie voor de waarheid. Het theologische onderricht van het leven van de Kerk wordt verwezenlijkt door bijeenkomsten en vergaderingen via de catechese en de missie door middel van dialoog van vrije personen.

Het hart vindt haar voedsel in de liturgie en de zorg voor de naaste in het *“gebed voor elkaar”* (naar Jakobus 5, 16) In de sociale dienstbaarheid wordt ons medeleven gegeven, zoals ons genade wordt gegeven. Het geestelijke leven brengt vruchten voort. *“De vrucht van de Geest is: liefde, blijdschap en vrede, lankmoedigheid, welwillendheid en goedhartigheid.”* (Galaten 5, 22) In het loflied op de liefde drukt de apostel de volheid van de menselijke geest, die gelijkenis vertoont met God, uit. *“Al spreek ik de talen van engelen en mensen: als ik de liefde niet heb, ben ik een galmend bekken of een schelle cimbaal. Al heb ik de gave van de profetie, al ken ik alle geheimen van de wetenschap, al heb ik het volmaakte geloof, dat bergen verzet: als ik de liefde niet heb, ben ik niets. Al deel ik heel mijn bezit uit, al geef ik mijn lichaam prijs aan de vuurdood: als ik de liefde niet heb, baat het mij niets. De liefde is lankmoedig en*

goedertieren; de liefde is niet afgunstig, zij praalt niet, zij beeldt zich niets in. Zij geeft niet om de schone schijn, zij zoekt zichzelf niet, zij laat zich niet kwaad maken en rekent het kwade niet aan. Zij verheugt zich niet over onrecht, maar vindt haar vreugde in de waarheid. Alles verdraagt zij, alles gelooft zij, alles hoopt zij, alles duldt zij. De liefde vergaat nimmer.” (1 Korintiërd 13, 1-8) God gaf een gebod, dat geworden is tot een eeuwig kenmerk van onze gemeenschappelijke Kerk: *“Hieraan zullen allen erkennen dat gij mijn leerlingen zijt, wanneer gij elkaar lief hebt”*. (Johannes 13, 35)

De wil wordt verwezenlijkt in de opgave van het onderhouden van de Goddelijke geboden. Dit alles samen vormt de eenheid van de kerk, waartoe heel het volk van God geroepen is: persoonlijke verhoudingen kunnen verstoord zijn, zoals tussen Kaïn en Abel. Ze kunnen ingewikkeld en tegengesteld zijn, zoals bij Ezau en Jakob. Ze kunnen ook worden tot een bron van vreugde en liefde, zoals in de gemeente van Jakobus: *“Ze bleven volharden in de leer van de apostelen en de onderlinge gemeenschap, in het breken van het brood en in het gebed”* (Handelingen 2, 42). De kwaliteit van de persoonlijke verhouding vormt haar morele waarde.

God gaf ons de geboden als basis, waarop de persoonlijke relaties moeten worden gebouwd. In elk gezin is een gemeenschappelijk aangenomen begrip van wat goed is en wat slecht. Elk lid van het gezin neemt die principes aan als een morele wet. Zelfs als iemand niet gehoorzaamt aan de morele principes van het gezin, dan erkent hij zijn eigen eigenzinnigheid als zonde. De morele principes van het gezin drukken de wil tot goedheid uit van elke ‘hypostase’ van dat gezin. Als het evangelische principes zijn, dan geven ze de autoriteit weer van de Goddelijke wil in de vorm van oriëntatie in het leven. Het gezin en de parochie bezitten een gemeenschappelijk karakter opgelegd door de wil als natuurlijke karakter. Bij de persoon blijft de vrije keuze gelden. De wil drukt het karakter van de persoon uit, terwijl het bij hem de persoonlijke keuze laat in de vorm van wegvallende of herboren eigenschappen. De wil van de Kerk is niet de opsomming van menselijke strevingen, maar de wil van God, waarin de wil van elke christen wordt ingeschreven *“tot de tijd, dat wij allen tot de eenheid des geloofs en der kennis van Gods Zoon zijn gekomen, een volwassen man zijn geworden en de mannenmaat van de volmaakte Christus hebben bereikt”*. (Efeziërs 4, 13) Die bezit de Goddelijke Wil, die volledig is ingeplant in de menselijke wil.

Dialogo in de kerk

“Ik hoop bij u te komen en dan te spreken van mond tot mond, opdat onze vreugde volkomen mag zijn” (2 Johannes, 12)

Het onvermogen om elkaar te begrijpen leidt tot belediging. In mijn jonge jaren overkwam het mij dat ik de biecht hoorde van een priester die op sterven lag. Hij deed een uitspraak, die in mijn geheugen staat gegrift. Het klonk als de conclusie van zijn ingewikkelde levenslot: *“Mensen zijn veel beter dan wij over hen denken. Maar wij zijn niet in staat dat bij hen te doorzien en zij zijn niet in staat om zichzelf zo te tonen”*. Dat was een lofrede op de mens. De juistheid van die lofrede wordt bevestigd door mijn eigen ervaring. Op mijn levenspad heb ik veel mensen ontmoet, en de omgang met die mensen bleef in mijn ziel achter als een onvergetelijke vreugde. Met anderen lukte het niet om tot wederzijds begrip te komen, maar zij hebben mij wel rijker gemaakt. Ze hebben de grenzen van mijn levenservaring verlegd. Ik

had vijanden, die mij de tragiek van de communicatie leerden begrijpen, die mij verplichtten tot verdraagzaamheid, acceptatie, goedmoedigheid, zonder welke het onmogelijk is te overleven. Noch rijkdom, noch macht, noch lichamelijke troost geven zoveel geluk als communicatie geeft.

De dialoog manifesteert zich als universele vorm van omgang in de kerk. Het woord verenigt de mens met God. En die omgang noemt men gebed. De verhoudingen tussen de mensen blijven behouden door middel van dialoog. Dat is de natuurlijke vorm van de persoonlijke verhoudingen, die belicht wordt in de Schriften van de beide testamenten en in het werk van de heilige vaders. De verbale communicatie onderscheidt de mens van heel de overige natuur. Een andere manier van omgang tussen de mensen heeft nog niemand verzonnen. Wanneer de leden van een gezin ophouden met elkaar te praten, neemt de communicatie tussen hen af en valt het gezin uit elkaar. Wanneer een mens ophoudt zich te wenden tot God met de woorden van het gebed, gaat de verbinding met God verloren.

Om te bidden gaan wij niet alleen naar een kerk. Je kunt ook bidden in je cel. *“Het Koninkrijk Gods is midden onder u.”* (Lukas 17, 21) Wij gaan naar de kerk voor liefdevolle communicatie. De kerk (Grieks ‘ekklesia’) is een liefdesgemeenschap. Christus was altijd open en bereikbaar voor communicatie. Hij gaf gehoor aan de behoefte van ieder die iets nodig had. Hij ging graag in dialoog en wendde zich niet af, zelfs als men hem wilde vangen met woorden. Hij trad in gesprek met Nikodemus en Simon de Farizeeër, met de leerlingen en de Samaritaanse vrouw, met de gekwelden en met hen die in de war waren. En hij sneed vrijmoedig theologische onderwerpen met hen aan en nam hun vragen serieus. Communicatie vormde de inhoud van het leven van de vroegchristelijke gemeenschap. *“De groep gelovigen was één van hart en van ziel”.* (Handelingen 4, 32) Het gemeenschapsleven van de kerk was gegrondvest op communicatie. Communicatie verwezenlijkte de aard van die gemeenschap.

Wanneer een serieuze gelovige op zichzelf bidt, in zijn binnenkamer, ontstaat de dialoog met God. Het kerkelijk leven drukt zijn samenhang uit door middel van dialoog en ontmoeting. De dialoog doordringt de kerkelijke ontmoeting als haar universele instrument. Dat wordt weerspiegeld in de structuur van de kerkelijke eredienst. In de gebeden en de samenzang komt zowel de dialoog van de priester met God als met het volk tot stand. In de voorbeden spreekt de diaken tot het volk. In de antifonen gaat het zingen over en weer binnen het koor. Je hoort de dialoog in de Anafora (3) van de Goddelijke Liturgie. De structuur van elk sacrament is gebouwd op basis van dialoog. Het liturgische leven van de kerk en ook haar niet-liturgische bijeenkomsten zijn doordrongen van dialoog.

Communicatie voert tot eenheid in het gezin *“de twee zullen één vlees zijn”* (Genesis 2, 24) en in de kerk *“opdat zij één zijn, zoals Wij”* (Johannes 17, 11) Verzameld in de Goddelijke Liturgie, bidden wij voor de *“vereniging van allen; wij allen, terwijl wij deel hebben aan het éne brood en de éne Kelk, verenigd met elkaar, delend in de Heilige Geest”* (liturgie van Basilius de Grote) De weg naar eenheid in de kerk voert via de communicatie van de liefde. De apostel Jakobus vraagt: *“Broeders, spreekt geen kwaad van elkander”. “Klaagt niet tegen elkander.” “Belijdt dus elkander uw zonden en bidt voor elkaar.”* (Jakobus 4, 11 en 5, 9/16)

De apostel Paulus benadrukt: *“Wanneer gij bij elkaar komt om te eten, blijf dan op elkander wachten. Alles geschiedde bij u in liefde.”* (1 Korintiërs 11, 33 en 16, 14)

Een constructieve dialoog veronderstelt een bepaalde ethiek. Christus spreekt daarover in het vijfde hoofdstuk van Matteüs. Wanneer de gesprekspartners elkaar eerbiedigen, bereikt de dialoog haar doel. Een gesprekspartner zal jou niet horen, wanneer je zijn zelfrespect kwetst. De ethiek van de dialoog sluit onverschilligheid, geweld en bedrog uit. Die verscheuren de communicatie. Toen een dienaar aan Jezus een klap gaf vanwege de woorden die hij gesproken had, liet Christus hem stoppen, waardoor hij de toegelaten grenzen van de polemieek toonde. (zie Johannes 18, 23)

Ontologie van de kerkelijk gezamenlijkheid

“Allen werden vervuld van de Heilige Geest” (Handelingen 2, 4)

De persoon valt niet onder een formele bepaling. In het boek Genesis is de menselijke persoon beschreven met het Bijbelse begrip ‘beeld van God’, waarin zijn belangrijkste eigenschap is uitgedrukt, als erfgenaam van het eeuwige leven in de nabijheid van God. Dat beeld van God kan niet losgemaakt worden van zijn aardse, menselijke oorsprong. *“Toen vormde God de mens uit klei van de aarde en blies levensadem in zijn neus”* (Genesis 2, 7) De mens heeft niet alleen een bepaald geslacht en een aardse uitdrukking van zijn kracht, maar is ook een ‘hypostase’. Zijn wortels komen voort uit zijn geslacht, dat zich niet alleen uitdrukt in kracht maar ook in de eer van dat geslacht. De mens is ook een beeld van God. Het fysieke leven voltooit het beeld van God. *“God schiep de mens naar zijn beeld, als het beeld van God schiep hij hem”* (Genesis 1, 27). Het persoonlijke begin zoekt het volledige zijn in eenheid met iets wat op hem lijkt. Wij spreken over ‘gemeenschap van engelen’ en ‘gemeenschap van alle heiligen van het Russische land’ en *“De kerk ... is zijn Lichaam, vol van Hem, die het alles in allen vervult.”* (Efeziërs 1, 22-23)

Het begrip ‘persoon’ heeft haar wortels in de christelijke traditie. De antieke wereld kende dit begrip niet. Het ontstond al in de kerk voordat de term zelf er was, zoals een ei, waar het kuiken nog niet uitgebroken is. Pas driehonderd jaar later, in de periode van de discussies over de Drie-eenheid en de christologie en iets daarna, ontstond de term ‘hypostase – persoon’. In dezelfde periode ontstond ook het begrip ‘katholiciteit – gezamenlijkheid (sobornost)’ als dogmatische bepaling van de Kerk. Het gelijktijdig ontstaan van deze twee begrippen suggereert hun wederzijdse verbondenheid.

De gezamenlijkheid drukt de erkenning van het persoonlijke begin van de Kerk uit. Dat wordt beleefd in de Kerk als het verschijnen van de Heilige Geest in de vurige tongen van Pinksteren. *“Vurige tongen verschenen, verspreiden zich rond en zetten zich op ieder van hen neer.”* De Heilige Geest gaf zichzelf niet als één volledige vlam, maar verkondigde zichzelf aan iedereen *“Allen werden vervuld van de Heilige Geest en begonnen verschillende talen te spreken.”* (Handelingen 2, 4) De gezamenlijkheid van Pinksteren liet ons de verschijningsvorm, de werking en de aanwezigheid in de Kerk van de Heilige Geest zien. Zijn vurige nederdaling op elke apostel benadrukte de waardigheid van elke menselijke hypostase, *“Maar gij hebt de zalving van de Heilige en allen bezit gij kennis”* (1 Johannes 2, 20) Als

Lichaam van Christus en Bruid van de Heilige Geest heeft de Kerk geen gedaanteverandering nodig. Zij is *“heilig en zonder enige smet”* (Efeziërs 5, 27), want de Heilige Geest is in haar. Een wedergeboorte en gedaanteverandering is wel nodig voor elke christen persoonlijk *“voor wie ik opnieuw barensweeën moet lijden, eer Christus in u is geboren”*. (Galaten 4, 19).

Op de dag van Pinksteren toont de Kerk haar gezamenlijkheid. Vanaf die dag ontvangt elke christen de Heilige Geest in het sacrament van de Myronzalving. Hij verenigt zich persoonlijk met Hem en wordt drager van de Heilige Geest. *“Weten gij niet, dat gij Gods tempel zijt, en dat de Gods Geest in u woont”* (1 Korintiërs 3, 16) Elke christen ontvangt de gave van de Geest. *“Welnu er is verscheidenheid van genadegaven, maar er is slechts één Geest; en verscheidenheid van bedieningen, maar slechts één Heer; en verscheidenheid van werkingen, maar slechts één God, die alles in allen bewerkt. En aan eenieder wordt de Geestesuiting geschonken om er nut mee te stichten. Aan de één wordt het woord der wijsheid gegeven door de Geest, aan de ander het woord der kennis door dezelfde Geest, een ander het geloof door dezelfde Geest, een ander de gaven der genezing door de éne Geest. Aan anderen weer het werk der wonderen, of de profetie, of de onderscheiding der geesten, of de veelheid van talen, of de vertolking der talen. Maar dit alles bewerkt één en dezelfde Geest, die ieder toedeelt, zoals het Hem goeddunkt.”* (1 Korintiërs 12, 4-11)

Zoals de eenheid van de Kerk tot uiting komt in ons deelhebben aan het Lichaam van Christus, zo komt de gezamenlijkheid van de Kerk tot uiting in de eenheid van onze hypostasen met de Godmenselijke persoon van Christus onze Verlosser doordat wij deelhebben aan de Heilige Geest. De apostelen erkenden met een koninklijk begin de macht van de Heilige Geest in de kerk, toen ze in de samenkomst getuigenis aflegden: *“Zoals de Heilige Geest en wij verlangen.”* (naar Handelingen 15, 28) Eerste aan de Heilige Geest en daarna aan ons. Eén en dezelfde Heilige Geest geeft zich aan ieder van ons afzonderlijk. Wij zijn een eenheid, want ieder heeft voor zich en persoonlijk de getuigenis van de Heilige Geest aangenomen en als authentiek aangenomen. In die volgorde werden de regels bevestigd in elke bijeenkomst. De persoonlijke overeenstemming van elke christen met de Heilige Geest wordt duidelijk door de inhoud van de woorden van de apostel Petrus over het ‘koninklijk priesterschap’ van het volk Gods. Elke christen bezit de kracht te getuigen van de waarheid, die ons God openbaart wanneer de Heilige Geest hem kiest als zijn getuige. In de ervaring van de persoonlijke ontmoeting met die Geest ontstaat de waarheid, die uit kracht van haar authenticiteit universeel wordt voor de hele kerk. Zo ontstonden de Heilige Schriften. De profeet Mozes, de apostel Johannes, Petrus en Paulus, zij allen hebben hun persoonlijke ervaring van de ontmoeting met God uitgedrukt. Dat is geworden de universele ervaring van de Kerk uit kracht van haar authenticiteit. De gezamenlijkheid drukt de vrije eensgezindheid van elk individu uit met het Woord en de Heilige Geest in de Kerk. De gezamenlijke eenheid begint met communicatie in de kerk.

De kerkelijke parochie

In haar concrete verwezenlijking verschijnt de Kerk altijd als een parochie. Het statuut van de ROK bepaalt de elementaire basis van de kerkelijke structuur met de term ‘parochie’

(prichod) en noemt haar “een parochie van orthodoxe christenen, verenigd rond een kerkgebouw”. (hoofdstuk. XI, p. 1) De term ‘prichod’ is niet ontstaan uit de balans van een boekhouder, maar is etymologisch afgeleid van het ‘gaan naar de kerk’. De parochie krijgt een geografische bepaling, omdat het statuut haar afhankelijk maakt van de ligging van een concreet kerkgebouw. Parochianen zijn niet verplicht een kerk te kiezen in hun woonplaats. Ze kunnen een kerk kiezen volgens de roep van hun hart, zich verenigen rond een priester en dan ontstaat de kerk rond de aanhangers van een geestelijke vader in een kerkgebouw.

In kerkelijke kringen van rond het begin van de 20ste eeuw noemde men niet alle kerkelijke gemeenschappen parochies, maar alleen die gemeenschappen, waarin de levende interesse in kerkelijke problemen en geestelijke opgaven de leden verbond in een eenheid als in een familie van gebed, gelijkgezindheid en zorg voor elkaar. Zo heeft het gestalte gekregen in het lot van de parochies van Metsjevski, Savelevski en vele andere. Zo’n familie verzamelde zich altijd rond een geestelijke vader. Beroofd van hun kerk, verspreid door verbanning en in kampen, behielden de gelovigen hun wederzijdse liefde, verbonden in biddende gedachtenis, door brieven en ontmoetingen. De hele geschiedenis van de christelijke kerk getuigt ervan, dat een christelijke gemeente niet altijd bijeengebracht wordt door een kerkgebouw. In het tijdperk van de terreur verloren deze gemeenschappen van gelovigen hun kerken en pasten ze niet meer in de bepalingen en geboden van het statuut van de ROK. De ontologische basis van de gemeente vormde altijd de eucharistie. In een antwoord op de oproep van de kerk ‘om elkaar lief te hebben’ verzamelden de gelovigen zich rond de heilige Kelk “in eensgezinde belijdenis van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest”. Het zou juister zijn de parochie de eucharistische gemeenschap van de lokale kerk te noemen.

Omdat het statuut niet voorziet in een canonieke bepaling van het begrip ‘parochie’ laat het de mogelijkheid open deze term willekeurig te gebruiken. De term kan verschillende betekenissen hebben: een parochie als gemeenschap rond een kerkgebouw bepaald door een geografische ligging, of een geestelijke familie, naar de neiging van het hart verzameld rond een geestelijke vader. In beide gevallen is de ontologische basis van de eenheid de eucharistie. In beide gevallen, waarin de term ‘parochie’ gebruikt wordt, staan de onderlinge ontmoeting centraal als het belangrijkste kenmerk van het geestelijke leven van de kerk.

In onze dagen worden de parochies opnieuw geboren, nadat ze afgesneden waren van hun kerk en door grote afstanden en door wrede onderdrukking weggescheurd van hun geestelijken. Maar orthodoxe priesters en leken worden weer weggejaagd uit orthodoxe kerkgebouwen door bisschoppen en priesters. De geestelijke voeding en de deelname aan de heilige sacramenten wordt hun geweigerd. Ze worden weggejaagd uit de clerus en gedwongen afstand van elkaar te nemen. We spreken over de vele parochies die zich hebben verenigd op basis van de geweldige activiteiten van priester Geórgij Kotsjjetkóv. De beschuldiging aan vader Georgi van afgoderij werd niet bevestigd door een synodaal besluit van de kerk. De heiligste patriarch heeft het verbod van hem weggenomen en de theologische commissie van de heilige synode heeft zijn schuld niet vastgesteld. Dat roept een diepe onkunde op bij het volk van God, waardoor men zich in vele bisdommen afkeerde van priesters en leken die omgingen met de ‘Kotsjjetkovtsi’. Er ontstond een kerkrechtelijk ongewenste situatie. Vader Georgij Kotsjjetkov diende in de metropool van Moskou en hoorde daar bij de geestelijkheid.

In sommige bisdommen is de verhouding tussen deze parochies en de bisschop welwillend, in andere verdraagzaam, en in weer andere vervolgen de bisschoppen uit eigen initiatief priesters en verplichten hen afstand te nemen van deze ‘kerkelijke dwaalleer’ en verbieden leken deel te nemen aan ontmoetingen met de aanhangers van Kotsjetkov. De verdeeldheid van de kerkelijke posities getuigt ervan dat de Russisch-orthodoxe kerk zich nog niet van de inhoud van deze geestelijke beweging bewust is geworden.

In de middeleeuwen werd de westerse kerk gekenmerkt door bewegingen die de naam ‘ordes’ kregen. Die variëteit van vormen van monnikengemeenschappen ontstond in de katholieke wereld als antwoord op een crisis in de kerk. De bewegingen hebben vele eeuwen overleefd en weerspiegelen een romantisch tijdperk in de christelijke geschiedenis. Binnen de kerk hebben de ordes een onafhankelijke organisatievorm gekregen. Het is de westerse kerk gelukt ze te integreren in haar eigen structuur en met succes van hun mogelijkheden gebruik te maken. Het is niet nodig wat men niet begrijpt uit te leggen door het aanwijzen van ‘vijanden’. De ‘orde’ van vader Georgij Kotsjetkov ontstond niet ‘op iemands bevel’. Ze beantwoordt aan de nood van het hedendaagse bewustzijn, dat zoekt naar inzicht, naar een kerk als een familie en naar hedendaags geestelijk en cultureel leven. Je moet haar accepteren als een orthodoxe orde, die het leven op deze wereld in de kerk brengt, verlicht en gebruik maken van haar rijke potentieel.

Zolang de theologische en canonieke inhoud van deze nieuwe ‘orde’ geen kerkelijke beoordeling heeft ontvangen, lijkt de strijd tegen haar op een veroordeling zonder rechtszaak en zonder vonnis. Zo kan een meute wel handelen, maar niet een kerk. Het buitensluiten van priesters en duizenden leken uit het Lichaam van Christus kan alleen nadat een kerkelijke synode een sanctie heeft ingesteld.

Toen de vroege kerk optrad tegen ketterijen en scheuringen, riep ze een concilie bijeen en stelden door dogma’s de inhoud van het geloof vast. De kerk stootte de kettters af, die het dogma niet accepteerden, en nam de twijfelaars en verdwaalden weer op. Degenen die deze barmhartigheid weigerden, veroordeelde de kerk als scheurmakers: novatsianen, donatisten en montanisten. De kerk beschermt de zuivere waarheid en barmhartigheid. In de tegenwerking van de beweging van Kotsjetkov zie je een tegenovergesteld proces. Het is aan iedereen duidelijk dat degenen die worden vervolgd, kettters genoemd worden zonder kerkelijke veroordeling. Maar aan niemand is duidelijk, waarom ze vervolgd worden, omdat een kerkelijke ‘synode’ geen theologische waarheid heeft geformuleerd, die verdedigd moet worden. Een wrede omgang met orthodoxe bekeerlingen lijkt niet goed te praten en leidt tot zinloze slachtoffers.

De plaats van de christen in de kerk

Door God zijn in het leven twee sociale instituten ingesteld: het gezin en de kerk. Zij behoeden de waardigheid van de mens. Zonder hen leeft de mens weliswaar voort als een biologische soort, maar verliest hij het zoonschap van God. Het gezin brengt opa’s en oma’s, ouders en kinderen, broers en zusters voort. De structuur van de familie blijft behouden, onder voorwaarde, dat elk familielid zich bewust is van zijn plaats in het gezin en die vasthoudt. De

jeugd vraagt: “Waarom moeten we ons inschrijven in het huwelijksregister? We houden van elkaar, dat is toch voldoende. Formaliteiten zijn niet nodig.” Het verschil tussen huwelijk en rondwalen ligt in de openbare erkenning van de beloftes en verantwoordelijkheden naar de vrouw. In die erkenning verwerven man en vrouw hun waardigheid. Rondwalen wordt een geheime verhouding genoemd. Men verstopt zich, omdat men zich schaamt het toe te geven. Dat is gestolen liefde. Wanneer de vrouw niet weet of ze een echtgenoot is of een geliefde, vernedert zo’n relatie de vrouw. Langdurige liefde is niet bang voor de verantwoordelijkheid voor de geliefde.

Voor onze ogen gaat de inhoud van het huwelijk verloren en het gezin valt uit elkaar. Man en vrouw gaan uit elkaar en gaan naar andere mannen en vrouwen. Er duiken nieuwe vader, moeders, opa’s en oma’s op of in hun plaats grijpt de leegte om zich heen. Vreemde ouders voeden vreemde kinderen op. Kinderen die opgegroeid zijn zonder één van de ouders nemen de geschonden vorm van de familie in zich op. De schade aan het gezin weerspiegelt zich in het karakter van de kinderen.

Zoals in het gezin, zo moet de christen ook in de kerk zijn ecclesiologische en canonieke plaats weten. De geschiedenis veranderde de structuur van het kerkelijke leven. Er ontstond een scheiding tussen ‘dienstdoende priesters’ en ‘niet priesters’. Deze verdeling kan leiden tot een ketterij en tot vernietiging van de betekenis van de doop. Officieel wordt nog verkondigd, dat de doop aansluiting geeft bij het Lichaam van Christus. Maar sommige priesters zijn van mening, dat de werkelijke aansluiting bij het Lichaam van Christus geschiedt door de wijding tot monnik, en anderen door het opstijgen tot de waardigheid van bisschop. Dat is een gevaarlijke tendens. Ze heeft nog niet de vorm van een ketterij aangenomen en heeft nog geen duidelijke vorm. Maar de kenmerken van een ketterij kloppen al op de deuren van de kerk.

Er komt een heel vanzelfsprekende vraag op: welke plaats heeft een christen nog in de kerk? Alleen de bisschop, letterlijk ‘toezichthouder’ of ‘meester’ voor de gang van zaken in de kerk, ontving in het statuut een sociologische en canonieke plaatsbepaling. “De bisschop is door het ontvangen van de macht van de apostelen de eerste man van de plaatselijke kerk”. Het statuut kent hem ‘de volledige hiërarchische macht’ toe.

De andere medewerkers hebben in de statuten geen ecclesiologische en canonieke bepaling ontvangen. De clerus krijgt op pragmatische wijze een plaats, door beschrijving van zijn professionele verantwoordelijkheden. De persoonlijke en sacramentele band van de priesters en de leken met het Lichaam van Christus en met de Heilige Geest is weggevallen uit het statuut van de ROK. De canonieke toestand van de leken en de priesters is vervangen door administratieve onderdanigheid aan de bisschop persoonlijk. Het statuut merkt niet op dat alle gelovigen, net zoals de bisschop, “*de zalving hebben van de Heilige en allen bezit gij kennis*”. (1 Johannes 2, 20)

Hoe worden “de medeburgers van de heiligen en huisgenoten van God” (Efeziërs 2, 19) genoemd? Het statuut definieert de ‘niet-priesters’ als ‘parochiaan’, ‘leek’ of ‘lid van de parochie vergadering’. Uit deze pragmatische bepalingen is de geestelijke inhoud weggehaald. Ze heeft geen ecclesiologische betekenis. Ze zetten het Volk van God neer in een formele relatie tot een parochie, die wordt begrepen als een administratieve eenheid.

Het meest gebruikt men in het statuut de term ‘parochiaan’, waaraan de volgende definitie wordt gegeven: “Parochianen zijn personen met een orthodoxe overtuiging, die een levende band behouden hebben met hun parochie.” (hoofdstuk XI, punt 31) In deze tabelachtige bepaling is de canonieke inhoud weggenomen. Daarom is het moeilijk het onderscheid te begrijpen tussen ‘parochianen’ en ‘leden van de parochieraad’. Dit kunstmatige onderscheid in de gemeenschap is ingevoerd in het kerkelijke leven door een bepaling van het Hoogste Centrale Uitvoerende Comité en het Algemeen Volkscomité in 1929 en ingebracht in het parochiale statuut dat de Plaatselijke Synode van 1917-1918 al had aangenomen. Dit statuut veroorzaakte als canonieke norm een breuk in de parochie, waarbij de antikerkelijke inhoud van de documenten uit de archieven zorgvuldig behouden bleef. Waartoe? Een kleine groep van personen, die door niemand zijn gekozen of benoemd, die zichzelf als autonoom beschouwen, is gemakkelijker te controleren dan het Volk van God, levend in de Kerk volgens haar fundamentele wetten. Het volk, dat in het statuut van de ROK ‘parochianen’ wordt genoemd, heeft daar geen canonieke positie gekregen. Het statuut gebruikt zeven keer de term ‘leek’, die nergens gedefinieerd wordt:

- 1) h. 1, p. 9: Leken mogen zich niet wenden tot de organen van de macht en de rechtspraak van de overheid
- 2) h. II p. 2: Leken zijn deelnemers aan de Plaatselijke Synode, maar geen leden daarvan.
- 3) h. VII, p. 8: De bepalingen van de kerkelijke rechtbank zijn dwingend voor ... leken.
- 4) h. X, p. 18^{III}: De bisschop beloont ... waardige leken.
- 5) h. X, p. 19⁶: De bisschop bemiddelt tussen leken, sticht vrede tussen de leken en kan hen tijdelijk isoleren van de kerkelijke gemeenschap.
- 6) h. X, p.27: De leken zijn deel van de samenstelling van de bisschoppelijke vergadering
- 7) H. XI, p. 1: de leken zijn deel van de samenstelling van de parochie.

De term ‘leek’ is dubbelzinnig en daarom ongelukkig. Met het woord ‘wereld’ stelt Christus een ander gebied tegenover de Kerk, dat niet behoort binnen haar grenzen. “Wanneer de wereld jullie haat, moeten jullie weten dat de wereld mij eerder begon te haten ,dan jullie.” *“Als jullie van de wereld zijn, zal de wereld van jullie houden. Maar jullie zijn niet van de wereld, maar ik heb jullie uit de wereld genomen , omdat .. ”* (Johannes 15, 18-19) In het kerkelijke leven heeft de uitdrukking ‘verwereldlijkte kerk’ een negatieve inhoud. Dat betekent een onderschikking van de kerk ‘aan de elementen van de wereld’. De term ‘leek’ gebruikt men om hen te onderscheiden van ‘clerici’ en ‘monniken’ en laat deze christenen in een twijfelachtige toestand achter.

De naam ‘christen’, ‘eenieder die gelooft in God’ verenigde allen, die toebehoorden aan het Lichaam van Christus door ontologische gelijkheid via de heilige Doop. De canonieke toestand van de christen in de Kerk is men echter gaan bepalen door de concrete functies, die hen gegeven zijn. De namen ‘parochianen’, ‘leken’ of ‘leden van de parochieraad’ bepalen niet hun ecclesiologische en canonieke positie. Deze termen verhielden noch hun relatie tot het Lichaam van Christus, noch hun relatie tot de hun gegeven dienst. De priesters ontvangen slechts een canonieke plaats, die is gebaseerd op de wijding van de bisschop. De deelname van de clerus en de leken in Gods Lichaam uit kracht van hun doop, wordt in het statuut niet vastgelegd. De veelvormigheid van deze namen drukt de ontologische eenheid van allen niet uit en maakt de ontologische eenheid van de Kerk als Lichaam van Christus twijfelachtig. Het

statuut heeft de ecclesiologische waardigheid van de Christen en zijn canonieke plaats in de Kerk niet uitgedrukt in overeenstemming met de leer van de heilige apostelen, hoewel het een canoniek document is, dat bedoeld is het kerkelijk bewustzijn te vormen. Haar bepalingen zijn slechts kerkelijk in die mate, waarin ze het licht van de orthodoxe dogma's, de Heilige Schrift en de traditie weerspiegelen. Al dat soort problemen zijn wel eenduidig en kerkelijk geregeld in het parochie-statuut van 1918.

De apostelen hadden niet de neiging zich christenen te noemen. *“Te Antiochië werden de leerlingen voor het eerst christenen genoemd”* (Handelingen 11, 26) De apostel Petrus zegt het volgende over de christenen: *“Gij echter zijt een uitverkoren geslacht, een koninklijk priesterschap, een heilige natie, een aangeworven volk, om te verkondigen de deugden van Hem, die u riep uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht.”* (1 Petrus 2, 9) De apostel Paulus noemt heel de kerk *“heilig en trouw”*: de bisschoppen, priesters en de leken, heel het volk van God. De goddelijke liturgie heeft dit apostolische inzicht over het ‘heilig volk’ bewaard in de uitroep van de priester *“het heilige voor de heiligen!”* De waardigheid van de christenen is verloren gegaan in uitdrukkingen als ‘parochianen’, ‘leken’ en ‘leden van de parochieraad’. Zoals de praktijk van het kerkelijk leven aantoonde, beschadigt de onbepaaldheid van de positie van de christenen en de rechteloosheid van de priesters de gezamenlijke eenheid van de ROK en maakt ze een dialoog onmogelijk.

De bron van het recht in de ROK

Relaties komen voort uit vertrouwen. We kiezen geliefde, vrienden of zakenpartners uit een hoop mensen, omdat we de een meer vertrouwen dan de ander. Vertrouwen verplicht tot geloofwaardigheid. Verraad en bedrog vernietigt het vertrouwen: de liefde dooft uit, het gezin of de vriendschap valt uit elkaar, de samenwerking stopt. In de kerk is ook vertrouwen nodig. Het gelui van klokken roept ons op naar de kerk te gaan. Wanneer we gehoor geven aan die oproep, worden we beloond met de vreugde van de ontmoeting.

Het parochie statuut van 7/20 april 1918 toont ons de mystieke betekenis van de kerk als Lichaam van Christus, dat ons verenigt en redt in de eenheid van het godmenselijke leven. God heeft Zijn Kerk toevertrouwd aan de apostelen en hun opvolgers, dat zijn de bisschoppen, en via hen aan de benoemde priesters. *“Aan zijn medewerkers, de herders vertrouwde Hij toe de zielen van de gelovigen.”* (verzameling van bepalingen en benoemingen van het Heilige Synode van de ROK 1917-1918, Moskou 1994 . Derde Druk, pag. 4)

Samenleven vereist reglementering. Ontmoeting verwezenlijkt zich in concrete voorwaarden, die in acht genomen moeten worden. Zo wordt een kerkelijk statuut geboren. Het organiseert de voorwaarden en vormen van de relaties om de fundamentele opgave van de Kerk te verwezenlijken: de wedergeboorte en de redding van de mens. Bij het regelen van de kerkrechtelijke taken verliest het statuut van 1918 het doel van de weg niet uit het oog. Een leidinggevende structuur is onvermijdelijk in de organisatie van de kerkelijke gemeenschap. Ze staat met de benen op de aarde, maar reikt met de armen tot de hemel om te zoeken *“Hij die God is, boven alles gezegend, in eeuwigheid!”* (Romeinen 9, 5) Het statuut van 1918 ziet zichzelf als de ‘droge botten’, die de Goddelijke genade tot leven brengen. (verzameling regelingen... p. 9) Dit statuut getuigt dat de aardse organisatie een functie is van het Lichaam

van Christus. Daarin wordt helder het zegenrijke leven van Christus en wordt de verlossende opgave van de Kerk, namelijk de redding van de zielen tot eeuwig leven, getoond. (idem, p. 3)

[.....] (4)

Het statuut van 2000 maakt niet duidelijk, wat de plaats van God is in de kerk. “*De ROK is multinationalaal*” (hoofdstuk 1, par. 1) De hoogste macht ligt bij de plaatselijke bisschoppensynode. (hoofdstuk 2, par.1) Omdat de breuk tussen God en de van hem zelfstandige kerk niet verhelderd wordt, verandert de kerk van een mystiek organisme in een bureaucratische organisatie. Het statuut van 2000 bouwt een kerkelijke structuur op uit haar functionerende organen: rechtsvormend, machthebbend, uitvoerend en rechtsprekend. Het statuut houdt zich niet bezig met het doel van de kerkelijke organen. De tekst vermeldt niet de woorden ‘God’, ‘Drie-eenheid’, ‘Christus’ en ‘Heilige Geest’. Men spreekt niet over ‘redding’, ‘wedergeboorte’ en ‘berouw’. Ook de woorden ‘christen’ en ‘mens’ gebruikt men niet. Het statuut is in een taal geschreven, die de god/menselijke aard van de Kerk niet weerspiegelt. Het is een formeel document, dat is afgekeerd van het wezen van de Kerk.

De eenheid van de Kerk wordt in het statuut niet bepaald als het Ene Lichaam waarvan Christus het hoofd is. De kerk wordt voorgesteld als autocratisch bisschoppelijk bedrijf. Het statuut geeft de goddelijke bron van de macht niet weer en de indruk ontstaat, dat een bureaucratische macht de Kerk bestuurt. Er ontstaat een bekende afleiding van een gebruikelijke structuur: de staat, het leger, een bedrijf. “Het behoud van de eenheid in de ROK wordt opgedragen aan de synode van de bisschoppen.” (hoofdstuk II, par. 4b)

Aan niemand is opgedragen om de ‘gezamenlijkheid van de kerk’ te bewaken, niet aan de gemeenschap, en niet aan de bisschop. In het statuut van de ROK is de betekenis van ‘de gezamenlijkheid van de Kerk’ in haar fundamentele betekenis, waardoor de autoriteit van de hiërarchie in de ROK onderbouwd wordt, vergeten: “*De structuur van het kerkelijk bestuur van de Russisch Orthodoxe Kerk moet van boven naar beneden gebaseerd zijn op het principe van de gezamenlijkheid, want er is in de orthodoxe kerk geen ander ecclesiologisch principe, dat die structuur bepaalt. In dit verband moet onderstreept worden, dat het huidige project nog ver is van haar verwezenlijking. Zij stelt het ideaal, gezien vanuit het oogpunt van de orthodoxe ecclesiologie over de organisatie van het kerkelijke leven, nog niet tegenwoordig.*” (Bijdrage aartsbisschop Kyrill in : Plaatselijk Concilie. Materiaal. Patriarchaat Moskou 1990, p. 381) De kerkelijke structuur, de toestand en de rol van de christenen en de wederzijdse verhouding tussen de bisschoppen, priesters en leken worden in het statuut niet weergegeven volgens de dogmatische leer van de Kerk, maar naar het bureaucratische bewustzijn van de auteur, geprojecteerd op de ruimte van de Kerk.

[....] De persoonlijke oorsprong van de kerk verdwijnt uit de kerk als water in het zand. Daaruit komt het probleem van het vertrouwen voort. Wij vertrouwen op God, of op “*een God van trouw en zonder bedrog*”. (Deuteronomium 32, 4) We kunnen een bisschop vertrouwen, wanneer hij de kerk niet privatiseert en zich van zijn verantwoordelijkheid tegenover God voor zijn woorden en daden bewust is. Door te zwijgen over de bron van de bisschoppelijke macht dwingt het statuut van de ROK priesters tot een vertrouwelijke relatie met hen. En de ervaring met dat vertrouwen blijkt in de praktijk vaak bitter te zijn.

Eenheid of eenvormigheid

In de ontmoeting is het niet alleen van belang met wie, maar ook hoe je verenigd wordt. Een eenheid blijft een fictie, wanneer hij door middel van dwang tot stand wordt gebracht. In plaats van een eenheid ontstaat unificatie. In een gevangenis, leger of staat is eenheid door middel van dwang. Een bureaucratisch systeem formuleert duidelijke wetten en codices, zolang de maatschappelijke verhoudingen gebaseerd zijn op dwang. Men kan een structuur tot stand brengen, maar harmonie zal er niet zijn. Een werkelijke eenheid kan alleen bereikt worden onder voorwaarde van vrijheid en liefde. Innerlijke banden liggen aan de basis van de eenheid: wederzijds begrip, interesse in elkaar, gemeenschappelijke wereldbeschouwing en inzicht in het doelstellingen van het leven. De eenheid van de kerk sluit dwang uit. Zij kan alleen vrij zijn. De eenheid van de kerk is gebouwd op liefde en vrijheid. Dat is de kostbare waarde van de kerkelijke eenheid.

Op het eerste gezicht biedt het statuut dat nu dienst doet een kerkelijk structuur, die voortkomt uit de besluiten van het Plaatselijk Concilie van 1917-1918. *“Het project van het huidige statuut is tot stand gekomen in een bewuste band met de bepalingen van het concilie van 1917-1918 met betrekking tot het kerkelijk bestuur. Maar die band drukt zich van nu af aan niet op die wijze uit, dat het genoemde concilie herhaald wordt”* (Plaatselijk Concilie van de ROK. Materialen. Moskou Patriarchaat, 1990, p. 381) Het nieuwe statuut heeft de autoriteit van het concilie van 1917-1918, maar is met kleine maar principiële verschuivingen herschreven, die de structuur en de geest van de kerkelijke traditie radicaal hebben veranderd:

- 1) Het plaatselijke concilie accepteerde de priesters en de leken als leden met volledige rechten. (Statuut van het Plaatselijk Concilie van de ROK . P. 29-30. Handelingen van de Heilige Synode van de ROK, Moskou 1994).
- 2) Het plaatselijk concilie bevestigde dat in de Heilige Synode en de hoogste kerkelijke raad behalve drie bisschoppen ook twaalf priesters en leken zitting hadden.
- 3) De bisschop van een bisdom werd gekozen en het kerkvolk nam deel aan zijn verkiezing (besluit nr. 5 van 14, 20 en 22 februari 1918, hoofdstuk II)
- 4) In de raad van het bisdom worden evenveel priesters als leken gekozen. (idem hoofdstuk III)
- 5) Vijf priesters en leken worden gekozen in staatsfuncties uit de leden van de raad van het bisdom voor een beperkte periode van zes jaar op voordracht van de plaatselijke bisschop en bevestigd door de hoogste kerkelijke macht. (idem hoofdstuk IV)
- 6) De secretaris van de raad van het bisdom wordt uit de leden van de raad van het bisdom gekozen op voordracht van de plaatselijke bisschop en bevestigd door de hoogste kerkelijke macht (idem)

De kerkelijke structuur was tot haar hoogste niveau doordrongen van de deelname van leken, bevestigd door de hoogste kerkelijke macht. Daarbij werd wel het noodzakelijke principe van de alleenheerschappij bewaard: “De bisschop oefent de volledige bisschoppelijke macht uit”

(idem, hoofdstuk II), waarbij hij uiteraard in zijn persoon de macht van de kerkelijke volledigheid uitdrukt en niet zijn persoonlijk zelfbestuur. De bovengenoemde principes zorgen voor een evenwicht in de wederzijdse band tussen het kerkvolk, de priesters en de bisschop.

Het statuut dat nu dienst doet verstoort in de bisschop het hele parochiale leven van het bisdom, door van een onpersoonlijke bisschop elke directe ontmoeting van de plaatselijke kerk met de volheid van de kerk af te snijden. Binnen het bisdom is elke willekeurige gebeurtenis verbonden met de 'zegen' van de bisschop. De eis om voor elk voorval de zegen van de bisschop te vragen brengt ons tot absurditeit. Zelf een kind heeft zelfstandigheid nodig en antwoord op allerlei bemoeizucht van de moeder: "Ja sham". In detentie ervaart men op vernederende wijze de beperking van de vrijheid in vanzelfsprekende behoeften. Een volwassen mens heeft het niet nodig toestemming te vragen om naar toilet te gaan, water te drinken, te liggen, te staan en de handen te heffen. Als curiositeit kan men de tekst van het statuut van 2000 doorlezen over "de gelovige burgers van de orthodoxe geloofsovertuiging, die waardig zijn voor de eeuwigheid, met de zegen van de bisschop." (hoofdstuk XI, pag. 2)

In een rechtsstaat gelden twee principes. Het eerste geeft de rechten van de burger weer: 'alles, wat niet verboden is, is geoorloofd.' In overeenstemming met de wet, hoeft een burger geen toestemming te vragen voor zijn persoonlijke leven en handelen. Het tweede principe geeft de rechten van de ambtenaren weer: 'alles wat niet besloten is, is verboden.' Dat laatste principe beperkt de mogelijkheid om eigen rechter te spelen. De ambtenaren mogen alleen handelen binnen het kader van de wet.

In de praktijk binnen de bisdommen geldt het tegenovergestelde principe: 'alles, wat niet besloten is, is verboden'. Daardoor bevat het statuut van de ROK in het geheel geen rechten voor de priesters en de parochianen van de kerk. Het is hun niet toegestaan om ook maar enige activiteit te verrichten als die niet in elk afzonderlijk geval door de bisschop is goedgekeurd. De zegen van de bisschop is het enige recht dat naar voren komt. De wil van de bisschop is de bron van het recht in de plaatselijke kerk. We vinden in het statuut geen enkel toestemming of recht voor de priesters en de parochianen. Het statuut geeft hun alleen verplichtingen en verboden. Zelfs bij het verrichten van zijn gewone verplichtingen loopt een priester het risico de woede en een verbod van de bisschop op te wekken, wanneer zich een onverwachte situatie voordoet waarin het nodig is een zelfstandige beslissing te nemen. Wanneer er geen liefde is en geen objectief rechtssysteem, is dialoog onmogelijk. In de praktijk van een bisdom is de relatie met de bisschop van de ene kant beperkt tot 'verzoeken' en 'verantwoording' en van de andere kant tot 'bevelen' en 'besluiten'. In deze sfeer is geen ruimte voor theologie of liefde. Daar gelden de omgangsvormen van een kantoor, maar niet van christelijk leven. De priesters en de leken ervaren zich als de onpersoonlijke getallen van 'heilige boekhouders'. Van hen hangt niets af: ze worden bestuurd. Ze zijn slechts fysieke elementen in een administratief proces.

Wat voor een gevoel komt er op bij een priester, wanneer hij het bisschoppelijk bestuur moet gaan bezoeken? Veertig jaar geleden ging ik op bezoek bij bisschop Ermogen als naar een feest. Het hart vulde zich met vrede en vreugde. De vraag over de rechten van priesters kwam

nog niet in je hoofd op. Die rechten waren niet nodig, zoals in een gezin, waarin de liefde niet is uitgedoofd. De herinnering aan deze ontmoetingen, aan hun welwillendheid verwarmen nog steeds het hart: aartsbisschop Ermogen, Gavriil en Vartolomej van Tashkent, metropoliet Leonid van Riga waren de bisschoppen in mijn bisdommen. Ik vond bij hen antwoord op mijn vragen, hulp en hartelijke warmte. Toen ik in de gevangenis zat nam men aartsbisschop Ermogen zijn zetel af en bevond hij zich 'in ruste'. Maar toch stuurde hij elke maand geld naar mijn gezin op uit zijn pensioen.

Nu ga ik naar de administratie van het bisdom voor een zeer onaangename audiëntie, als iets ellendigs. Ik moet al mijn moed verzamelen en bereid mij voor op vernederingen en verwijten. Iets anders kan je niet verwachten. Wanneer de catastrofe niet losbarst, haal je opgelucht adem: 'Dit keer heb ik het overleefd'. De gelijkschakeling van de praktijk van de bisdommen brengt gestandaardiseerde verhoudingen met zich mee, waarin de liefde, de levendige gedachte en het initiatief sterft. Wat overblijft is het recht van de sterkste, en onverantwoordelijkheid.

In plaats van dialoog

In een verhouding van dialoog kun je de positie innemen van het statuut van de oorlog: 'Bevelen worden niet besproken, maar uitgevoerd'. Zulke regels gelden in het leger, terwijl je onderworpen bent aan een opperbevelhebber en zwijgend instemt met de opdracht. In overeenstemming met het oorlog statuut draagt de commandant verantwoordelijkheid voor het gegeven bevel. Nadat hij het bevel heeft uitgevoerd heeft de ondergeschikte het recht zich te beklagen. Alhoewel in een later stadium staat het oorlogsstatuut overleg toe. Het principe van onderdanigheid doordringt de hele structuur van het leger. Maar geen enkele commandant oefent 'de gehele volheid van de macht' uit. Ieder is onderworpen aan zijn leidinggevende.

Het statuut van de ROK neemt een veel radicalere positie in. Het woord 'hoogste geestelijke' lijkt op het woord 'opperbevelhebber'. Maar het heeft een andere betekenis. Elke bisschop bezit in het bisdom "de gehele volheid van de bisschoppelijke macht" en is aan niemand ondergeschikt (hoofdstuk X, p. 11) Hij stelt een soort bisschoppelijk plafond voor. Het alternatief voor gehoorzaamheid is alleen afscheiding.

Volgens de regels van de orthodoxe kerk, volgehouden in de praktijk, sluit het statuut van de ROK voor priesters en leken de mogelijkheid uit te klagen over het gedrag van de bisschop. Het statuut staat de bisschop toe priesters en leken te veroordelen zonder onderzoek naar de schuld en de mate van schuld. De beschuldigten hebben geen rechten en niemand die hen beschermt, omdat ze geen enkel recht bezitten. Wanneer het christelijk geweten een priester niet toestaat een eis van de bisschop uit te voeren, veroordeelt de bisschop hem altijd vanuit zijn administratieve macht zonder het recht daartegen in beroep te gaan. In zo'n geval kan de bisschop zich beroepen op de 55ste apostolische regel: "Wanneer iemand uit de clerus tegen de bisschop ingaat, zal hij afgezet worden". Het woord 'ingaan tegen' moet men begrijpen als 'protesteren'. Omdat er in de praktijk van de bisdommen geen rechtsregels zijn, worden beslissingen niet gezamenlijk genomen en hangt het lot van priesters en leken af van de eenhoofdige macht van de bisschop. Jaar na jaar heeft aartsbisschop Jevzjevi (Savvin) van Pskov en Velikije Luki heftige maatregelen genomen tegen tientallen priesters en leken. Zijn

mondelinge bevelen gelden, maar zijn niet geformaliseerd in schriftelijke besluiten, die niet verhelderd kunnen worden en waar men niet tegen kan protesteren. In hoeverre het noodzakelijk is dat een bisschop extreme maatregelen neemt, kan men alleen beoordelen, wanneer die in uitzonderlijke gevallen zijn geformaliseerd in schriftelijke besluiten.

5) [....]

De theorie van de onkunde

Laat anderen schreeuwen in wanhoop

van wrok, van pijn, van honger!

We weten dat zwijgen winstgevender is,

want zwijgen is goud!

Aleksander Galits (1963)

Zeventig jaar lang noemde men de ROK ‘de zwijgende kerk’. In zijn afwijzing van dialoog in de kerk formuleerde archimandriet Tichon (Sekretarjev) (6) een theoretische basis voor de ‘zwijgende kerk’. Naar zijn mening getuigt dialoog van zelfbevestiging. Als tegenhanger van het woord ‘zelfbevestiging’ dient het woord ‘nederigheid’ en tegenover ‘dialoog’ staat ‘zwijgen’. Voor een deel heeft hij gelijk, wanneer hij zwijgen gelijk stelt aan nederigheid. Soms getuigt zwijgen van nederigheid. Maar lang niet altijd. Zwijgen kan, sterker dan woorden, trots en hebzucht, minachting en opportunisme uitdrukken. “Wanneer je geen staart hebt, zwaai dan met een glimlach” getuigt het hondje Pfafiek.

God geeft ons zijn Openbaring door het woord, waardoor hij de menselijke mogelijkheid tot kennis instel: “*Onderzoekt de Schriften*” (naar Johannes 5, 39). Heeft toch niet door kennis Christus “*hen het verstand gegeven om de Schriften te begrijpen*”? (Lukas 24, 25) De Heilige Schrift roept ons op om met ons verstand de waarheid te kennen, waarbij de werkzaamheid van de Heilige Geest is toegezegd: “*Hij zal u alles leren en alles u in herinnering brengen, wat ik u heb gezegd*”.

De Heilige Schrift ziet de dialoog als een noodzakelijk middel tot communicatie. Christus keurde de dialoog in de kerk goed door te zeggen: “*zeg het aan de kerk*” (Matteüs 18, 17) De christen mag in de kerk zijn mening zeggen, en de kerk moet naar hem luisteren. Archimandriet Tichon heeft gelijk door te benadrukken dat dialoog kan leiden tot polemieken en onenigheid. Maar polemieken getuigt ook van de innerlijke vrijheid van de christen. Iedereen is vrij zijn mening te hebben en de kerk laat verschil van mening toe. De apostel Paulus ziet dat niet als vermijden van dialoog, maar als een positief vooruitzicht: “*Want het is nodig, dat er onder u scheuringen zijn, wil het blijken, wie onder u standvastig is*”. (1 Korintiërs 11, 19)

“In het kerkelijk leven zijn genoeg vragen en problemen, waarvan het nodig is ze te bespreken. De binnenkerkelijke discussie moet gevoerd worden in een geest van broederlijkheid en wederzijds respect, en het vaststellen van de waarheid moet niet vermengd worden met de strijd van persoonlijke verhoudingen. Het is zondig en onwaardig de waarheid

van het kerkelijk recht te misbruiken om iemand uit een groep te bestempelen als ketter, overtreder, verrader van het orthodoxe geloof of zware zondaar.” (bijdrage van de zeer heilige patriarch Aleksej II aan de bisschoppensynode in het jaar 2000)

Ik denk dat iedereen het erover eens is dat dialoog niet gevoerd moet worden omwille van zelfbevestiging of woordenstrijd. Dialoog voert men omwille van ontmoeting. Dialoog met God heet gebed. Een dialoog met een vriend heet vriendschappelijk gesprek, zelfs als die vriend andere gezichtspunten heeft. Een dialoog tussen geliefden heet een afspraakje. Een dialoog van een novice met een oudere monnik kan een roeping aan het licht brengen. Een dialoog met een priester kan uitlopen op een biecht. Een volledige afwijzing van dialoog kan getuigen van onverdraagzaamheid voor een andere mening, dus van een ‘geest van zelfbevestiging’, die archimandriet Tichon veroordeelt. Een volledige afwijzing van dialoog kan getuigen van onverschilligheid ten opzichte van de waarheid en desinteresse in het geestelijk leven van een mens. Door de communicatie van het woord te ontkennen, scheppen wij in plaats van een gezamenlijke eenheid een eenvormige structuur, waarin de Kerk van Christus niet te herkennen is.

Noten:

- 1) In verkorte versie gepubliceerd in “Geloof, dialoog, samenleving”, Orthodox-christelijk Instituut van de heilige Filaret, Moskou 2004. ISBN 5 89100 050 4
- 2) Uitroep van de priester of diaken tijdens de Goddelijke Liturgie tijdens de voorbeden voor het Cherubijnzang. Oorspronkelijk moesten de catechumenen, die zich voorbereiden op de doop, dan de kerk verlaten. Nu gebeurt dat niet meer.
- 3) Anafora heet in de Rooms-katholieke kerk eucharistische canon of tafelgebed.
- 4) Vader Pavel vergelijkt de huidige en de gewenste structuur van de ROK met de geometrie van een piramide. Het lukte mij niet deze combinatie van wiskunde en theologie te vertalen. Omdat het niet essentieel is in het betoog, heb ik het weggelaten.
- 5) Vader Pavel behandelt hier de veroordeling van archimandriet Zinon (Teoor) en vader Vladimir Andrejev door de aartsbisschop Jevzjevi in 1997.
- 6) Tichon (Sekretarjev) (1955 – 2018) was hegumen van het beroemde Holenklooster bij het dorp Petsjori bij Pskov in de tijd dat Jevzjevi (Savvin) metropoliet was.

DE PRINCIPES VAN DE HUIDIGE STRUCTUUR VAN DE RUSSISCH ORTHODOXE KERK EN WEGEN TOT VERANDERING

Resultaten van de weg van de Russische kerk van de Heilige Synode van 1918 tot de bisschoppen conferentie van 2008 (1)

1) De wortels van de kerkelijke structuur

De hedendaagse structuur van de ROK is neergelegd in twee van haar officiële documenten: 1) het Statuut van de ROK van het patriarchaat Moskou en 2) de Regelgeving over het kerkelijk recht. Beide documenten zijn in de laatste tien jaar uitgegeven en bevatten wijzigingen op de documenten, die vroeger van toepassing waren op de genoemde thema's.

Dat maakt het mogelijk te zien hoe de trends, die zijn neergelegd in deze documenten, zich ontwikkelen. De documenten leggen de wetgevende structuur, de uitvoerende en gerechtelijke macht van het patriarchaat en de principes van het functioneren van de kerkelijke macht vast.

Bij een eerste kennismaking met het Statuut van de ROK ontstaat de indruk, dat haar prototype het statuut was, dat op de Heilige Synode van 1917-1918 was aangenomen. Dat heeft men inderdaad gebruikt voor de structurele basis van het Statuut. Maar men moet zich niet voor de gek laten houden door deze formele gelijkenis. Wanneer je deze documenten leest en overdenkt, begrijp je, dat ze een andere geest hebben en dat de doelstellingen anders zijn. Een nieuw fundament vormt de basis van de documenten van de ROK. De opstandige bisschop Diomid (2) noemt dat het "Sergianisme". De huidige structuur van de ROK is een uitdrukking van de historische ontwikkeling van de principes, neergelegd in de "verklaring" van 1927. De verwoesting van de kerk die volgde op het plaatselijke concilie stelde de ROK MP voor de keuze uit twee wegen. De weg van het herstel van de basis van de traditionele Orthodxie, die door de Synode was vastgesteld, werd niet ingeslagen. De ROK MP ging niet de weg op van hervorming van de synode.

Een nieuwe stuurman voerde haar op de weg van het herstel van de synodale structuren en de synodale geest. Die waarden kun je gemakkelijk inpassen in de structuur van de atheïstische staat en deze bleven in het innerlijk van de kerk voortleven in de eeuw daarna. Metropoliet Sergij (Stagorodskij) schreef heel juist neer, dat het niet mogelijk was de structuur van zo'n grote organisatie als de ROK te redden, wanneer je geen solidariteit aannam met de Sovjetmacht. Hij schiep een structuur, waarvan de principes in overeenstemming waren met de zware eisen die de Sovjet macht stelde. De legalisatie van de kerk vereiste een solidariteit met de geest van de Sovjet macht in de vorm van een onvoorwaardelijke capitulatie. Een alternatieve weg had kunnen zijn het besluit van patriarch Tichon (Belavin), de Heilige Synode en de Hoogste Kerkelijke Raad zoals vastgesteld op 7/20 november 2020 over het zelfbestuur van de bisdommen. Die weg heeft metropoliet Sergij niet overwogen.

2) De kerkscheuring van het Sergianisme

Metropoliet Sergij maakte zich na de dood van patriarch Tichon meester van de kerkelijke macht. Hij riep zichzelf uit tot hoogste geestelijke op controversiële canonieke gronden. Hij gaf in 1927 een 'verklaring' uit, die in de kerk niet eenstemmig werd ontvangen. De kerk viel uit elkaar. De aanhangers van de "verklaring" werden later 'Sergianen' genoemd. De meerderheid van de Orthodoxe bisschoppen, priesters en leken veroordeelden de 'verklaring' en hielden op om tijdens de vieringen de naam van metropoliet Sergij te gedenken. De martelaren van 'Solovetskij' (3) en de Buitenlandkerk namen afstand van de verklaring. Diegenen die weigerden metropoliet Sergij te gedenken als hoogste geestelijke werden "niet-gedenkers" genoemd. Zo ontstond de catacombe kerk van de "niet-gedenkers", die metropoliet Sergij verweten dat hij de canonieke tradities geschonden had en zich van de kerkelijke macht had toegeëigend.

Om zich aan te passen aan de nieuwe omstandigheden schiepen de "Sergianen" in weerwil van de besluiten van de Heilige Synode een nieuwe canonieke orde. Deze nieuwe orde

beschadigde de canons en de sacramenten. De afwijkingen hadden betrekking op het bestuur van de kerk. Het zaad, waaruit de principes van de huidige politiek van de ROK MP zijn voortgekomen, werd gezaaid door de ‘verklaring’. De documenten die uit de verklaring voortkwamen vormden het programma van de ROK “om een vorm van vroomheid te bewaren en haar macht af te wijzen”. De zaden groeiden op, rijpten en wierpen vruchten af. En heden is in de ROK het oogstfeest. Kritiek op de huidige documenten – het statuut en het gerechtshof – zal niet effectief zijn, wanneer je de wortels niet naar boven haalt, waaruit ze gegroeid zijn. Deze documenten formaliseren alleen maar de principes, die in de ‘verklaring’ zijn neergelegd. Het is noodzakelijk de principes die de grondslag vormen van de documenten op waarde te schatten, die vele jaren door te zwijgen aan het zicht onttrokken waren.

3) *Onvoorwaardelijke overgave*

Na het decreet ‘over de scheiding van kerk en staat (4) werd de kerkelijke macht verward met de Sovjetstaat. Het werd een onlosmakelijk onderdeel van haar systeem en later van de nomenklatura. Daaruit volgde noodzakelijkerwijs dat het kerkelijk bewustzijn veranderde. Door zich solidair te verklaren met de staat nam de kerkelijke macht geen afstand van de politieke ambities van de staat en zag af van een morele beoordeling van haar daden. ROK stemde in met, praatte goed en ondersteunde de activiteiten van de Sovjet macht in een tijdperk van vervolging en het vernietigen en sluiten van kerken. Wanneer de Sovjet macht geestelijken en gelovigen vervolgde, kunstmatige hongersnood schiep in haar eigen land, of militairen stuurde naar andere staten, hulde de ROK zich in een buiging van instemmend zwijgen. In die periode heeft de ROK geen enkele keer de barbaarse daden van de Sovjet macht veroordeeld. Zij verheerlijkte de leiders en ging volledig mee met ‘het applaus, dat overging in een ovatie’. Die positie werd bepaald door de ‘verklaring’: *“Wij kerkelijke medewerkers, zijn geen vijanden van onze Sovjet staat, en ondersteunen hun ondoordachte intriges niet, maar we zijn bij ons volk en onze overheid. Wij willen orthodoxe gelovigen zijn en erkennen de Sovjet-Unie als ons burgerlijk moederland. Haar vreugden en successen zijn onze vreugden en successen, maar haar mislukking is onze mislukking. Elke aanval gericht op de Sovjet-Unie erkennen wij als een aanval ook gericht op ons. Wij drukken voor heel het volk onze dankbaarheid uit voor de aandacht van de Sovjet overheid voor de geestelijke behoeften van de orthodoxe bevolking, en tegelijkertijd verzekeren wij de overheid, dat wij het in ons gestelde vertrouwen niet verkeerd zullen gebruiken.”* De bisschoppen van Solovetski twijfelden aan de oprechtheid van metropoliet Sergi: *“Dit soort uitingen van dankbaarheid uit de mond van het hoofd van de ROK kunnen niet oprecht zijn, en beantwoorden daarom niet aan de waardigheid van de kerk.”*

De daarop volgende verheerlijking van Stalin uit de monden van bisschoppen en priesters van de ROK loopt uit op schaamteloosheid, wanneer ze datgene verheerlijken, wat het geweten als zonde veroordeelt. Dat is niet alleen dwang. Angst voor vervolging is eigen aan menselijke onmacht. Het martelaarschap kun je niet eisen. Er ontstaat een bekend psychologische effect, wanneer het slachtoffer uit angst begint te houden van zijn beulen. Tegenwoordig noemt men dat het “Stockholm syndroom.” Omdat ze weigerde het geweten van de bevolking te zijn, verloor de ROK MP beetje bij beetje de belangrijkste sociale waarde van haar dienst: de morele autoriteit. Als antwoord op de ‘verklaring’ schreven de martelaren van Solovetski: *“De verwoording van de onderwerping van de kerk aan burgerlijke instellingen is in een dergelijk totale en onvoorwaardelijke vorm uitgedrukt, die gemakkelijk begrepen kan worden als een volledige vervlechting van kerk en staat.”*

Staatscontrole over het episcopaat

De Sovjet macht had legalisatie nodig om controle te kunnen uitoefenen op de hiërarchie en het recht van een ‘veto’ op het benoemen van elke priester. Onder ‘legalisatie’ moet je de ‘registratie’ van de bisschoppen, priesters en parochies verstaan. Ook de kerk had behoefte aan legalisatie, om haar rechteloze positie te verbeteren. Kolonel Evgenij Tutsjkov van de staatsveiligheidsdienst was verantwoordelijk voor religieuze vragen. Als gevolg daarvan wendde hij zich met voorstellen tot legalisatie tot de metropolieten Peter, Agafangel en Arsenij, waarbij hij de volgende voorwaarden naar voren bracht:

- Een openbare bekendmaking van een verklaring met de gewenste inhoud.
- Ontslag van ‘onwelgevallige’ bisschoppen.
- Veroordeling van de bisschoppen in het buitenland.
- Vestiging van contacten met een dusdanig karakter, zodat men de autoriteit van de kerk kon gebruiken voor de politieke belangen van de staat.

Al deze hoge geestelijken weigerden beslist in te stemmen met de eisen die Tutsjkov hen voorlegde. De bisschoppen in Solovetski waren zich bewust van de dreiging, die boven de kerkelijke vrijheid zweefde, en waarschuwden in hun boodschappen voor het gevaar van simpele loyaliteit en samenwerking van de kerk met de Sovjetstaat. Het probleem van de controle over het kader was het belangrijkste. De bolsjewieken begrepen het belang daarvan.

Evgenij Tutsjkov vroeg aan metropoliet Kirill (Smirnov) een kerkelijke instemming voor geheime controle van de bolsjewieken over de benoeming van bisschoppen. Metropoliet Kirill stemde in met controle, maar wel openbaar! Hij stelde voor dat bisschoppen de redenen moeten kennen van hun ontslag, politiek of kerkelijk. In deze zaak bleek bedrog onvermijdelijk en bleek het een verraad te zijn aan de kerk en aan collega's. Het gesprek van Tutsjkov met metropoliet Kirill, de wettelijke opvolger van patriarch Tichon, is bekend. Metropoliet Kirill nam bij zijn instemming om de kerk te gaan leiden de voorwaarden van Tutsjkov niet over:

- Als we bisschoppen moeten verwijderen, moet u hen de leiding ontnemen.
- Wanneer zo iemand een kerkelijke misdaad verweten wordt, kan dat. In het andere geval zeg ik: “Broeder, ik heb tegenover u niets in te brengen, maar ik moet u ontstaan, omdat de autoriteiten dat eisen.

Tutsjkov antwoordde: “Nee, u moet tegen hen een kerkelijke beschuldiging vinden en zelf de beslissing nemen.”

Zulke eisen bedreigen de kerk met de verlamming van haar eigen wil. Metropoliet Kirill begreep dat en antwoordde: “U bent geen kanon en ik ben geen granaat om de kerk van binnen uit te ondermijnen”. Zijn positie werd niet door Tutsjkov ondersteund en metropoliet Kirill vertrok naar Siberië.

Metropoliet Sergi (Stagorodskij) nam de voorstellen van Tutsjkov wel over. Men begon - met de woorden van metropoliet Kirill (Smirnov) - te goochelen “met de letter van de canonieke regels”. Er kwam een afrekening met ‘ongeschikten’. De incidentele overplaatsing van bisschoppen werd nu massale overplaatsing. “Is het ooit voorgekomen dat meer dan 40

bisschoppen tegelijkertijd overgeplaatst worden, zonder voorafgaand bericht?”, vraagt bisschop Josif (Petrovych) zich af. De gedwongen overplaatsing van bisschoppen door de organen van de Sovjetmacht was na meer dan 70 jaar de norm geworden. “De keuze van bisschoppen, priesters en diakens door wereldse heersers is ongeldig” (5)

Status van de bisschop

De benoeming van patriarch Tichon door heel het kerkvolk in 1917 was een triomf van het ideaal van de gezamenlijkheid. De daaropvolgende benoemingen zijn informeel tot stand gekomen. En dat is de norm die is vastgelegd in het statuut van de ROK tot stand gekomen. De geslotenheid van de besluitvorming verbergt de geheime inmenging van ‘wereldse heersers’. De keuze en de benoeming van alle bisschoppen werd onttrokken aan de kerk. Het bisdom, waarin de bisschop benoemd wordt, werd niet bij de benoeming betrokken. Dat schendt ten eerste het principe van de kerkvaders, dat “Degene die allen gaat besturen, moet ook door allen gekozen worden”. Het ontnemt ten tweede aan de bisschop de mogelijkheid om zijn bisdom te vertegenwoordigen. In de bisschoppensynode kan hij alleen zichzelf vertegenwoordigen, niet zijn bisdom. Daardoor laaide recentelijk ruzie op over de samenstelling van de synode.

Ruzie beslist de manier waarop het episcopaat samengesteld wordt. Wanneer de bisschoppen als regel door hun eigen bisdommen gekozen zouden worden, zoals is vastgesteld in de canons, zijn ze de wettelijke vertegenwoordigers van hun bisdommen in de bisschoppensynode, en is de deelname van priesters en leken niet meer aan de orde. Een benoemde bisschop kan geen bisdom vertegenwoordigen, dat hem niet gekozen heeft. De benoeming van een bisschop bestaat uit twee elementen: de keuze en de wijding. Door de keuze van een bisschop te veranderen in een benoeming heeft de ROK de bisschop het recht ontnomen het bisdom wettelijk te vertegenwoordigen. Bisschoppen van de ROK behouden de apostolische successie bij hun wijding, inclusief de handoplegging, maar ze vertegenwoordigen niet de kerk, maar alleen zichzelf.

Hetzelfde moet gezegd worden over de informele manier waarop de patriarch gekozen werd. Omdat hij in een gesloten vergadering van bisschoppen gekozen werd, vertegenwoordigde hij alleen het bisschoppelijke systeem, niet de kerk. Omdat hij zijn wettelijke canonieke basis verloren had, had hij geen band meer met het kerkvolk en veranderde hij in een bureaucraat, die een administratieve functie uitoefent. De wederzijdse band is verloren gegaan. De controle door de sovjet macht noodzaakte de bisschop de wettelijke en canonieke normen los te laten. Toen de burgerlijke macht de controle verloor was de bisschop zijn verantwoordelijkheid totaal vergeten en veranderde hij in een kasteelheer die lijfeigenen bezit. Wanneer je serieus praat over de structuur van het bisschoppelijke bestuur, neergelegd in het statuut van de ROK, komt verbazing op over de onvoorzichtigheid ten opzichte van de menselijke waardigheid:

1)

De fictieve ‘raad van 20’ verving de parochie. De parochianen zijn niet geregistreerd in de parochie en hun rechten en status zijn niet omschreven. In de Sovjetterminologie heet zo iets

‘zonder rechten’. In de kerk hebben ze hun subject en hun persoonlijkheid verloren. Het zijn objecten geworden, te vergelijken met de lezers en de kaarsenstandaards. Anders dan de kaarsenstandaards zijn ze zelfs niet in de inventaris opgenomen, zonder bescherming tegen willekeur. Het statuut geeft de bisschop de mogelijkheid elke willekeurige gemeenschap uit elkaar te drijven.

2)

De rechteloosheid van de priesters. Het statuut van de ROK beschrijft wel hun verplichtingen, maar niet hun rechten. De bisschop kan elke priester “met de pap opeten”. De verantwoordelijkheden van de bisschop zijn slechts formeel. Zijn verhouding tot het statuut is een lachertje. De bisschop leeft niet vanuit het statuut. De bisschop heeft het statuut niet gelezen en zal het ook niet lezen.

De fictieve wetgeving van de ROK

De Stalinistische grondwet was ‘de meest democratische van de wereld’. En dat is waar. Ze bevatte werkelijk liberale beloftes, die de vrijheid van de menselijke persoon en de burgerlijke samenleving garandeerden. Er was alleen geen burgerlijke samenleving en persoonlijke vrijheid. Er was alleen een grandioze reclame, die lege beloftes voorspiegelde in de pers en in de bioscoop. De burgers ondersteunde dat in gedwongen dienstbaarheid, maatschappelijke status en partijlidmaatschap en dierlijke angst. De film ‘de kozakken van Kuban’ vertoonde overvloed en vrijheid, terwijl de boeren na een werkdag 200 gram brood kregen, beroofd waren van hun paspoort, de kolchozen niet mochten verlaten en terwijl de andere helft van het land in de goelach zat. Aleksander Poesjkin had al een treurige paradox opgemerkt: “In Rusland zijn de wetten humaan, maar worden de verordeningen met de knoet afgedwongen”. De grondwet suggereerde een burgerlijke samenleving, maar de geheime diensten sneden de weg daar naartoe af.

Lang niet iedereen hadden last van zo’n sociale positie. Velen werden niet geraakt door de repressie en de dood van hun naasten. Ze leefden aan de andere kant van het prikkeldraad in de gemeenschappelijke woningen, ontvingen gratis gezondheidszorg en onderwijs, gingen naar sanatoria, werden lid van de partij en gingen met pensioen. Ze hadden de Sovjet ideologie aangenomen als hun eigen levensbeschouwing. Hun welvaart werd verlicht door het beeld van de Leider, als een zon, weerspiegeld in miljoenen portretten. Later heette dat persoonsverheerlijking. Toen hij nog leefde eerde men hem als een vader en knielde voor hem als voor God. Ideologische gidsen en bisschoppen bezongen hem met heiligverklaringen, gebeden en lofprijzingen.

De structuur van de ROK heeft tot in onze dagen de sovjet stijl en een archaisch hartstocht behouden in haar leven en in de documenten: het statuut, het sociale concept, de regelingen over de rechtspraak zijn lege documenten, losgerukt van de werkelijkheid. Net als in de stalinistische grondwet weerspiegelen ze niet het reële leven en hebben er ook geen invloed op. Ze zijn er en tegelijkertijd is het alsof ze er niet zijn. Levend in de Sovjet-Unie moest je wel de partijlijn aannemen om te overleven. De grondwet nam niemand serieus.

Om te overleven in de ROK is het nodig aan de fundamentele regel te gehoorzamen, die de bisschoppensynode in 2008 heeft aangenomen: “De volledige macht in de ROK berust bij de synode van de bisschoppen. De volledige macht in het bisdom ligt bij de bisschop”. (regeling over de kerkelijk rechtspraak in de ROK MP, pag. 3, 1-2) ‘Gerechtelijke macht’ is een onnodige precisering, omdat de uitvoerende en wetgevende macht bij de bisschop liggen. Alle gezamenlijke instellingen zijn een grote fictie geworden. De bisschop bezit de macht en alle anderen hebben geen rechten. Volgens de voorliggende documenten ligt de macht in de ROK niet bij God, maar bij de bisschop.

Schending van de bepalingen van de ‘gezamenlijkheid’.

Namens de kerk heeft metropoliet Sergi getekend voor politieke loyaliteit. Aan degenen die het niet eens waren met de politieke sfeer in het land, stelde metropoliet Sergij voor: “Zichzelf af te breken of ontslagen worden”. Hij eiste van de priesters in het buitenland een schriftelijke toezegging van politieke loyaliteit onder bedreiging van uitsluiting van het priesterambt.

"De dreiging om emigrantengeestelijken uit hun ambt te zetten is een overtreding van de resolutie van de Synode van 3/16 augustus 1918, die de canonieke ongeldigheid van kerkelijke straffen om politieke redenen verduidelijkt. De vergadering van metropoliëten rehabiliteerde de personen, die hun rang verloren hadden vanwege politieke overtredingen in het verleden", stelden de bisschoppen in het Solovetski kamp in hun reactie. (metropoliet Arsenij Matsjevitsj en priester Grigori Petrov) Bisschop Vasilij (Zelentsov) van Priluga schrijft: *"De besluiten van het concilie bevatten een afwijzing van kerkpolitiek, waarbij ieder lid van de kerk de vrijheid behoudt een politieke positie in te nemen in overeenstemming met zijn orthodoxe geweten. Niemand heeft het recht politieke solidariteit af te dwingen door kerkelijke maatregelen."*

Metropoliet Sergij veranderde op eigen houtje het karakter van de verhouding tussen kerk en maatschappij voor de komende jaren. Uit naam van de Kerk nam hij eigenmachtig besluiten, die zoals we zagen ingingen tegen de gezamenlijke besluiten. Zijn persoonlijke macht beëindigde en verving de kerkelijke gezamenlijkheid. Het totalitaire karakter van de staat vond onvermijdelijk zijn neerslag in een autoritaire stijl van kerkelijk bestuur. De Sovjetsamenleving had verschillende gezichten. Met een democratische gezicht keerde ze zich naar het Westen en met een beestachtige grijns naar het eigen volk. De kerkelijke machthebbers leerden zich aan voor elk publiek en elke reclame een ander masker te kiezen. Nadat de gezamenlijkheid was afgeschaft liet het autocratische episcopaat alleen nog wat sporen ervan achter in kerkelijke documenten. Het Sergianisme drong de kerk binnen als alternatief voor de gezamenlijkheid, heeft de gezamenlijkheid afgeschaft en de gehele gezamenlijke inrichting van de kerk tot een fictie teruggebracht.

Afstand nemen van de martelaren

Bij de veroordeling van ‘buitenlandse vijanden’ en ‘bekende kerkelijke kringen’ noemt metropoliet Sergij niet de namen van de ‘vijanden’. Hij brengt hen onder bij de groep ‘gelovigen en kerkelijke werkers’. Deze anonimiteit maakt het mogelijk hen zonder dat te hoeven verantwoorden te beschuldigen van “moord, brandstichting en ondergrondse strijd

voor onze ogen". Een zwarte schaduw van laster viel over de mensen in de kampen Solovjetskij en Kolima en over andere belijders. Metropoliet Sergij rechtvaardigde *"het gerechtvaardigde wantrouwen van de overheid tegen kerkelijke werkers"*. Hij verborg daarbij de waarheid over duizenden en duizenden gelovigen, priesters en bisschoppen, die zonder proces geëxecuteerd werden, die onschuldig wegwijnden in gevangnissen en kampen voor hun geloof in Christus. Hij trekt zijn handen van hen af en bestempelt hen als politieke misdadigers.

De martelaren van Solovjetskij reageerden op de verklaring van 1927: *"De boodschap van het patriarchaat aanvaardt zonder enig voorbehoud de officiële versie en legt alle schuld voor de ongelukkige botsingen tussen kerk en staat bij de kerk."* Dit verraad aan haar broeders kreeg een vervolg in de geschiedenis van de ROK, toen bisschoppen naar het buitenland reisden en verkondigden dat er in de Sovjet-Unie geen vervolging van het christelijk geloof was. De bisschoppen haalden emigranten over terug te keren naar de USSR, terwijl ze wisten dat ze overgeleverd zouden worden aan executies, gevangnissen of kampen. De ROK heeft tot de dag van vandaag deze laster en dit verraad niet veroordeeld. De Sovjetmacht behoort tot het verleden, maar het bewustzijn van de bisschoppen van de ROK, gevoed door de ideologie van de communistische partij en overheid, gaat door een hekel te hebben aan de 'vijanden van het volk' en hun nakomelingen te vervolgen. De 'niet gedenkers' zijn veroordeeld en gerehabiliteerd. Na de oorlog hebben de 'niet gedenkers' zich weer verenigd met de ROK. Maar ze bleven voor hen 'broeders van de tweede soort'.

Effectiviteit en succes

Eeuwenlang was de grondslag van de kerkelijke structuur gelegen in een moreel ideaal. Dat was gevormd door Bijbelse geboden en normen: de hiërarchie, de tienden, het verbod om rente te heffen, verbod om twee maal te straffen voor dezelfde misdaad, de noodzaak voor twee of drie getuigen voor het vaststellen van feiten, beperking van de slavernij tot een bepaalde periode en zo verder. (6) Christus verdiepte de zin van deze voorschriften door de liefde tot God en de zorg voor de mens centraal te stellen. "Deze twee geboden vatten heel de wet en de profeten samen". Duizenden jaren kerkgeschiedenis hebben aanpassingen gedaan in de kerkelijke praktijk. De kerk ontwikkelde een dogmatische leer in de strijd met ketters en scheurmakers. De dogma's kregen hun praktische verwezenlijking in de canonieke regels van de kerk. Het gebod van de liefde tot God en de medemens bleven de onveranderlijke basis van de christelijke ethiek.

De nieuwe positie van metropoliet Sergij bracht een verandering met zich mee van de morele en canonieke principes van het idee van de effectiviteit van het kerkelijke leven, die onvermijdelijk moesten leiden tot nieuwe omstandigheden. Het principe van het kerkelijk 'verbeelden van eenheid' (7) maakten ze prioriteit bij de kerkelijke activiteiten. Met het begrip 'kerkelijk belang' praatte men alle grote veranderingen in de kerkelijke politiek goed. Het principe van het kerkelijk "uitbeelden van eenheid" werd bevestigd in de statuten van de ROK MP van 1988 en 2000. (hoofdstuk 11, pag. 25) Dit principe kan ons gevaarlijk dicht in de buurt brengen van 'het doel heiligt de middelen'. Kaïfas gebruikte dat argument om Christus te veroordelen.

Maar het doel heiligt de middelen niet. Dat is een misverstand. Wanneer je dat principe in praktijk brengt vervangen de middelen het doel, en wordt het doel niet bereikt. Middelen nemen haar plaats in. En dat noem je kerkelijk 'verbeelden eenheid'. Kwaliteit is niet vereist. Kwantiteit is nodig. De liefde wordt een overbodige luxe. In plaats van liefde treedt aan de ene kant gehoorzaamheid en aan de andere kant onderdanigheid in werking. Zo ontstaat een eng beeld, waarbij een eenheid zonder liefde wordt ingevoerd, die men discipline noemt. Dat brengt ons bij de grens van de organisatie van de hel. Daar is liefde, noch vrijheid. Daar is de onvoorwaardelijke gehoorzaamheid aan de Meester van de hel, de Satan. Je kunt daar bij niemand je beklag doen, als in elk willekeurig bisdom van de ROK.

Het statuut drukt het principe van de 'gezamenlijkheid' niet uit. Dat staat bescheiden in een opmerking van het hoofdstuk over de 'parochie', maar het ideaal van de "verbeelden van eenheid" doordringt wel met haar betekenis het statuut van de ROK MP. Dat is zijn voornaamste ellende: de evangelische moraal en de canonieke waarheden werden vervangen door het pragmatisch 'verbeelden van eenheid'.

Heel snel werd het kerkelijk 'verbeelden van eenheid' het dienen van de persoonlijke belangen van de bisschop en veranderde in een kankergezwell, dat alle organismen van de kerk aantastte: de evangelische principes, de ethiek en het geweten, de apostolische regels en de algemeen geldende canons. Het tast uiteindelijk ook het geloofsonderricht aan en beschadigt in de eerste plaats de leer over de kerk. In strijd met de 'gezamenlijkheid' en de plaatselijke synode (van 1917/1918) verdedigt men de belangrijkste waarden van de Sovjet-ambtenaar – lust en zucht naar macht.

Metropoliet Sergij was een getalenteerde en verstandige man. Hij begreep dat hij toegaf aan hypocrisie in de hoop dat men op den duur naar eerlijke politiek zou terugkeren. Maar je kan de duivel niet ongestraft een hand geven. Hypocrisie doordringt de huidige documenten van de ROK. Effectiviteit werd het fundamenteel principe van het kerkelijk leven. Dit principe neemt als criterium het "verbeelden van eenheid" in het bestuur, winst in de commercie, politiek kapitaal in wederzijdse relaties en succes als maatstaf voor deze waarden. Voordeel verving ethische principes, zoals Lenin dat leerde: "*Moreel is wat nuttig is. Wat niet gunstig is, is immoreel.*" In zijn verhouding tot de mens formuleerde Kaïfas het zo: "*Het is beter dat maar één mens verloren gaat, en niet het hele volk*" Laten wij niet vergeten dat die mens Christus was.

De kerkelijke status van de bisschop

Niemand betwist de macht van de bisschop. De clerus en de leken nemen die macht aan en onderwerpen zich aan haar. Ze bidden voor de hiërarchie. "*Wie een bewindvoerder stuurt om Zijn huis te beheren, moeten wij hetzelfde ontvangen als Degene die hem gestuurd heeft.*" (Heilige Ignatius van Antiochië, brief aan de Efeziërs, VI) Het feit van de macht van de bisschop wordt niet betwist. We verwonderen ons wel over de oorsprong en de grenzen van deze macht, losgescheurd van de begrenzing door dogma's, canons, ethiek en traditie.

- 1) de bisschop privatiseert de macht, die hij wettelijk kan uitoefenen, omdat hij de oorsprong van de hiërarchische macht is vergeten. Hij wordt een usurpator van macht.

- 2) Omdat hij de begrenzing van zijn macht vergeet, stelt de bisschop zichzelf gelijk aan God. Hij eigent zich de eer van God toe en wordt een idool.

In beide gevallen verliest die macht haar “goddelijke functie”, en verandert in pure dwang, wat door Christus onze Verlosser verboden is. De macht verandert in een storm, die al het persoonlijke omverblaast, zoals de wind zwerfvuil en stof wegveegt. De kerk is niet gediend met zulke macht. Zo wordt de nalatenschap van God geplunderd. Aartspreester Afanasiev schrijft: *“Het domineren of commanderen van het kerkvolk betekent, dat je macht uitoefent, die niet gebaseerd is op liefde.”* Elke uiting van zulke macht wordt *“als het kappen van een bos”*, waarbij de lotgevallen en levens van mensen als splinters in het rond vliegen en het volk van God verarmt. De kerk kan niet op tranen en bloed gebouwd worden, zoals de communistische heilsstaat is opgebouwd.

De bisschoppen onderbouwen hun autocratie met de rechtvaardigheid die de nieuwe martelaren hadden als in de fabel ‘Wij ploegden’. (8) Om hun hartstochten en lusten te rechtvaardigen verwijzen de bisschoppen naar de heldendaden van de apostelen en heiligen, die *“hun leven gaven voor hun kudde”* (Johannes 10, 11).” Zo verdedigden ook de farizeeën hun rechten *“Ze gaven Hem ten antwoord: onze vader is Abraham. Jezus sprak tot hen: zo gij kinderen zijt van Abraham, doet dan ook de werken van Abraham. Maar nu zoekt gij mij te doden, een mens die u de waarheid gezegd heeft, welke hij van God heeft gehoord. Zoiets deed Abraham niet.”* (Johannes 8, 39 - 40) De apostel Paulus spoort de bisschop aan: *“Laat hen in je eigen voorbeeld de goede daden zien”* (Brief aan Titus 2, 7) Alleen God kun je blindelings vertrouwen. Een bisschop moet het vertrouwen verdienen. Het onderscheid tussen Meester en dienaar kun je niet uitwissen. Je mag de bisschop niet verwarren met God.

De vreemde en beangstigende positie van de ROK roept niet alleen burgerlijk, maar ook evangelisch en theologisch protest op, want de betekenis van de heilseconomie is verloren en het kerkvolk, waarvoor Christus mens is geworden en de dood aan het kruis op zich heeft genomen, is verwaarloosd. De documenten van de ROK ‘vergeten’ de situatie van de persoon, van de christen, van de clerus en van de leken. Ze zijn ‘vergeten’ de clerus canonieke rechten te geven en bescherming tegen de bisschop, tegen zijn machtsmisbruik tegenover mensen. *“Wie is toch de trouwe en voorzichtige beheerder die de Heer over zijn ondergeschikten zal aanstellen, om hen op zijn tijd een maat koren te geven? Maar als die dienaar bij zichzelf gaat denken, mijn Heer komt nog lang niet, als hij de knechten en dienstmeisjes begint te slaan, gaat eten en drinken, dan zal de heer van die dienaar komen op een dag, dat hij het niet verwacht, en op een uur dat hij niet kent. En hij zal hem streng straffen en hen onderwerpen aan het lot van de trouwelozen.”* (Lukas 12, 42-46)

Christus onderstreept, dat de beheerder van het huis geen baas van het huis is, en dat hij verantwoording moet afleggen voor zijn bestuur. Lijkend op een ‘slechte dienaar’ vergeet de bisschop, dat God de Heer van het huis blijft. God heeft de bisschop het kerkvolk niet gegeven. Hij heeft Zijn kudde aan diens zorg toevertrouwd. De bisschop merkt het verschil tussen zichzelf en God niet meer op. Hij verlangt naar absolute macht over de mensen. Macht van een mens over een andere mens is altijd twijfelachtig.

Wie is een bisschop? Is hij mens of is hij God? Waartoe gebruikt de ROK de bisschop? Hoe ziet de bisschop zichzelf? Wanneer Christus getuigt *“Ik en God zijn één,”* was dat voor de joden moeilijk te begrijpen. *“Gij bent een mens en hebt u tot God gemaakt.”* (Johannes 10, 30 - 33) Toen de apostel Petrus getuigde: *“Gij zijt Christus, de Zoon van de levende God. Jezus antwoordde: zalig zijt gij, Simon, zoon van Jona. Want niet vlees en bloed hebben u dit geopenbaard, maar mijn Vader die in de hemel is.”* (Matteüs 16, 16-17) God openbaarde aan de Romeinse honderdman het geheim van de menswording: *“Waarlijk deze man was de Zoon van God.”* (Markus 15, 39)

Wie toont ons het sacrament van de bisschop? Wij horen in onze hedendaagse oren ongewone namen, die worden toegepast op een zondig mens: ‘heilige Meester’, ‘meest heilige’, ‘hoog gewijde’, ‘Heerser’ en ‘despoot’. Wij zien wonderlijke rituelen van buigingen voor een mens, terwijl die thuis horen in de dienst aan God: buigingen tot op de grond, openbare uitkleding en aankleding, voortgang op een ‘orlets’ als naar de hemel, kussen op de handen en de voeten, verheerlijking met zang versterkt door een koor van lezers. Ze verheerlijken een mens met goddelijke eer zelfs tot aan het verheffen van de bisschop tot de rechterhand van de Vader: *“Meester, U bent de rechterhand van God!”* Deze woorden en daden kunnen verschillende betekenissen hebben: de bisschop kan ze op zichzelf betrekken of op zijn rang. Dat is zijn probleem.

Maar wij mogen niet vergeten dat het gouden Omoforion (9) slechts een symbool is, en niet het verloren schaap dat de Enige Herder zelf op zijn schouders draagt, bedekt met zweet: *“Zijn zweet was als bloeddruppel, druipend op de grond”* (Lukas 22, 44) We moeten niet vergeten, dat de mijter van de bisschop een versiering is en niet de doornenkroon, die het hoofd van de Verlosser doorboorde. Wij weten dat het kruis van de bisschop niet bevlekt is met bloed, maar bezet met robijnen en diamanten. Al deze vormen hebben betekenis, zolang ze de inhoud juist uitdrukken. Als de inhoud verloren gaat veranderen ze in illustraties:

En zo ja, wat is schoonheid?

En waarom vergoddelijken mensen haar?

Is ze een vat waarin leegte is,

of een vat met opflakkerend vuur?

Nikolai Zabolotskij (1903-1958), uit het gedicht: een lelijk meisje.

Deze rituele handelingen en woorden zijn een erfenis van de verering voor de Romeinse keizer. In een poging zijn macht te rechtvaardigen riep de keizer zichzelf uit tot God. Men bracht hem eer en offers als aan een God. Maar christenen beschouwden de keizer niet als God. Ze brandden geen wierook voor hem en brachten hem geen offers. Daarom werden ze als goddelozen beschouwd en werden ze overgeleverd aan marteling en dood.

In de 12de eeuw beriep de christelijke keizer zich op de sacraliteit van de keizerlijke macht: *“Het is de keizers toegestaan alles doen, omdat er op de aarde geen onderscheid is tussen God en de keizer. Het is keizers toegestaan alles te doen, ze mogen het goddelijke onverdeeld*

gebruiken, omdat ze de keizerlijke waardigheid zelf van God hebben ontvangen, en er tussen hen en God geen onderscheid is.” In de 12de eeuw geloofden christenen, dat de keizerlijke zalving elke zonde kon uitwissen. Maar op de discussie over de interpretatie van de 12de regeling van het concilie van Ankara (317) baseert Balsamon zijn rechtvaardiging van de moord op keizer Nikifor Foka

De vergoddelijking van de persoon van de bisschop uit kracht van zijn bisschopswijding kreeg een plaats in de kerkelijke geschiedenis. De wijding van de bisschop ging men zien als een tweede “*doop tot vergeving van zonden*”. Dat was een overduidelijke schending van de geloofsbelijdenis van Nicea: “*Wij belijden één doop tot vergeving van zonden*”. Met de woorden van M. E. Posov: “*Het systeem van het bisschoppelijk papisme vond haar volledige bevestiging in de Didaskalion, een gedenkwaardig werk uit de 3de eeuw, dat bedorven is door ingelaste vervalsingen: ‘de bisschop is voor u de allerhoogste keizer; want de bisschop heerst over u als plaatsvervanger van God.... Vereer hem en breng hem alle soorten van lof. Hij die de troon draagt, de keizer dus, heerst alleen over het lichaam. Maar de bisschop heerst over lichaam en ziel.*” (10)

De bisschoppen hadden vervalsingen nodig om hun pretentie van macht over lichaam en ziel van de mens te rechtvaardigen. Het Concilie van Trullo in 691 verwierp een dergelijke visie op de macht van de bisschop, als een afwijking van de kerkelijke leer: “*zij schoven de constituties van bisschop Clemens voorzichtig ter zijde, stonden in geen geval ketterse laster toe, en lieten de zuivere en volmaakte leer van de Apostelen ongemoeid*”. (11)

Hedendaagse christenen maken een buiging voor een bisschop alsof hij God is. Ze leunen daarbij op de traditie om te buigen voor de bisschop, niet als God maar als Zijn icoon, die tot leven komt in de bisschop. Deze liturgische beelden kunnen leven binnen de grenzen van de eredienst. Nadat dit naar voren is gekomen in het ritueel, vervaagt het daarbuiten en wordt het zo uitgebeeld, dat het wordt bloot gesteld aan vervalsing en voorzien van een gouden rand. De grootsheid van zijn rituele uitbeelding verlamt het bewustzijn van de bisschop. Nadat hij als bisschop is aangekleed stapt hij niet meer uit het “beeld” van God. Hij treedt binnen in het reële leven, terwijl hij zich als persoon volledig met de glorie van het niet bestaande Oerbeeld vereenzelvigd. In tegenstelling tot de bisschop waren de keizers zich ervan bewust dat ze sterfelijk waren en spotten ze met hun eigen goddelijkheid. De bisschop gaat een direct antwoord op zijn goddelijkheid uit de weg. De kerkelijke documenten van de ROK: het Statuut, de Regeling over de rechtspraak en het Sociale Concept maken het niet mogelijk om een hedendaagse leer over de persoon en de aard van de bisschop in de orthodoxe kerk helder te krijgen. Direct en indirect laten ze het beeld ontstaan van een onbegrensd almacht en heiligheid, die niet overeenkomt met de sterfelijkheid en zondigheid van een bisschop. Het zijn verklaringen die los staan van de traditie en de kerkelijke werkelijkheid.

Wanneer de ROK overtuigd is dat de bisschop is als God, dan is tegen de documenten van de bisschoppensynode niets in te brengen. De almachtige God is de bron van de macht. Uit kracht van de alwetendheid, zijn de beslissingen van de bisschop zonder zonden. Hij maakt geen fouten en is niet onderworpen aan controle of kritiek. Hij wordt door niemand ingeperkt, tenzij door een god uit een naburig bisdom. De bisschoppensynode verandert in een Olympus.

Daarom is het begrijpelijk, dat in die vergadering alleen bisschoppen mogen zijn: stervelingen hebben op de Olympus niets te zoeken. Het is alleen niet begrijpelijk hoe dat6 veelgodendom kan samengaan met het geloof in de Ene God. Wanneer de ROK erkent dat de bisschop een mens is, dan ontstaan er gewettigde bezwaren tegen haar documenten en praktijken: hoe kan de ROK volhouden te geloven in ongecontroleerde en onbegrensde macht van een zondig mens, terwijl zij zijn zonden, zwakheden, fouten en driften kent?

De kerkelijke rechtspraak

'De Regeling over het kerkelijk recht', die in 2008 door de bisschoppensynode is aangenomen, kan in de praktijk niet toegepast worden en heeft in de kerk geen invloed gekregen. Als het resultaat van een miskraam is ze weggevallen uit de kerkelijke traditie en het gezonde verstand om twee redenen.

Ten eerste is het rechtsbegrip in de Regeling voortgekomen uit een wereldvreemd idee. In de Regeling mist men een visie op wat recht is. Er is geen idee van rechtvaardigheid, waarbij de Openbaring, de canons van de oecumenische concilies en het internationale recht in acht genomen worden: het ene rechtsgebied, de mogelijkheid van onschuld, het horen van de verschillende partijen en de onafhankelijkheid van de rechters, de openbaarheid van de beschuldiging en het vonnis. De Regeling bevat zelfs de termen 'recht' en 'rechtspraak' niet. Het is een bevooroordeeld document, dat zich bezorgd maakt over de ambities van de bisschop en duidelijk veroordeeld wordt door de canons van de Oecumenische concilies. (bv. Karf. 16) (12) Het geeft geen rechten en bescherming aan de clerus. Je kunt niet van rechtspraak spreken, wanneer:

1. De bisschop in één persoon de rechter, de aanklagers en de belanghebbende partij verenigt.
2. De Regeling laat al bij voorbaat de mogelijkheid niet toe, dat de bisschop schuldig is. Een klacht tegen de bisschop ziet de Regeling als "duidelijke laster" en is bedreigend voor de priesters, omdat ze al bij voorbaat een gerechtvaardigde klacht over de bisschop uitsluit.
3. De beschuldiging, de notulen en de beslissing van de rechtbank de veroordeelde niet in handen worden gegeven.
4. Een beroep tegen het vonnis niet in behandeling wordt genomen en een niet te verwezenlijken mogelijkheid blijft. Wie heeft er wat aan om in beroep te gaan, wanneer niemand dat behandelt? In mei 2007 verloor aartspriester Janis Kalnynysh zijn rang door de kerkelijke rechtbank. (13) Maar hij heeft tot nu toe geen antwoord op zijn beroep van de patriarch ontvangen. Ik weet uit eigen ervaring: gedurende vijftig jaar priesterschap heb ik geen enkele keer een antwoord van het patriarchaat ontvangen op verzoeken en klachten, en ook niet van de rechtbank.

Ten tweede.

Ecclesiologische (14) fouten liggen aan de basis van de Regeling, waardoor de rechtbank het recht verlies om zichzelf kerkelijk te noemen. De drie ergste fouten zijn:

- 1) De eerste fout. De Regeling benadrukt dat de macht in de kerk bij de bisschop ligt (Regeling, pag. 3, 1-2) Deze godslasterlijke privatisering van de goddelijke macht is

niet voorgeschreven in de traditie van de Oosterse kerken: *“Weidt mijn schapen”* (Johannes 21, 17) ; *“Ik heb jullie de macht gegeven”* (Lukas 10,19) *“Ontvangt de Heilige Geest, en vergeef hen hun zonden”* (Johannes 20, 22) Je krijgt het niet in persoonlijk bezit. Het Evangelie verkondigt overal dat de bron van de macht bij God ligt en niet bij de bisschop. Het parochiereglement van 1917-1918 toont het sober aan: *“De bisschop vervult zijn volledige bisschoppelijke macht door Goddelijke volmacht”*. (Heilige Synode 1917-1918. Bepaling 5 ‘Over het bisschoppelijk bestuur’, hoofdstuk 2, 19) Er is een enorm verschil tussen ‘het uitoefenen van macht’ en het ‘je toe-eigenen van macht’. De macht behoort niet toe aan de bisschop. De bisschop *“lijkt op ons als mens”*. (Jakobus 5, 17) (15) Een onwaardige dienaar jaagt op de macht van zijn Meester.

- 2) De tweede fout. De Regeling ziet als opdracht voor de rechtbank “het handhaven van de orde” (Regeling, pag. 2) Dat is een fundamentele fout, die de opdracht van de rechtbank verminkt. De opdracht van een rechtbank kan niet zijn “het handhaven van de orde”. Dat is de opdracht van de politie. De rechtbank heeft de opdracht recht te spreken: een beschadiging van de orde vast te stellen, de schuldige te veroordelen en de onschuldige te beschermen. De rechtbank van de ROK brengt geen rechtspraak. In zijn eed belooft de rechter niet de mensen, de christenen of het individu te beschermen. De rechter belooft niet de schuldige te straffen en de onschuldige vrij te spreken. De rechter belooft: *“Christus te volgen! Ketterijen te bestrijden! Bewustwording te bevorderen, berouw en redding!”* Dat is alles wat je maar wilt, behalve datgene waartoe rechters verplicht zijn. (Regeling. De eed van de rechter) De bisschoppensynode luisterde de woorden van Christus niet en verhielderde ze niet: *“Oordeelt niet op de persoon, maar vel een rechtvaardig oordeel”*. (Johannes 7, 24) *“Het doel van de rechtspraak is het individu in het maatschappelijke leven te beschermen. Het beschadigen en vervormen van de aard van het recht leidt vanzelf tot een aanslag op de persoon van de mens”*. (16) In feiten heeft de kerkelijke rechtbank niet de opdracht de rechten van de menselijke persoon te beschermen. De Regeling gunt de beschuldigde geen enkel recht en houdt zich niet bezig met haar bescherming. Als er geen recht is, dan is er ook niets te beschermen. Wanneer de kerkelijke rechtbank de persoon niet beschermt, is er geen sprake van rechtspraak. De rechtbank verandert in een lynchpartij, gericht tegen een mens en de vrijheid, die hem door God gegeven is. Het is duidelijk: de rechteloze priesters en leken dragen geen verantwoordelijkheid, die volgt uit het recht, uit een vooraf gegeven en begrenzen norm. Zonder recht is er geen verantwoordelijkheid, zoals er zonder wet ook geen zonde is. *“want door de wet herkent men de zonde”* (Brief aan de Romeinen 3, 20 en 7, 7-9.) Dat zijn twee kanten van één medaille. Iemand die het recht niet heeft misbruikt is niet schuldig. Mensen kunnen alleen schuldig zijn, wanneer ze burgerlijke rechten bezitten. De kerkelijke rechtbank spreekt over de priesters geen recht, zoals ook over de schapen die naar de slacht geleid worden geen recht gesproken wordt. *“Er was wel kool nodig, maar geen rechtspraak”*. De kerkelijke rechtbank levert de priesters over aan de wil en de plannetjes van de bisschop. ‘Kerkelijke rechtspraak’ kun je zien als een instrument voor vervolging, vreemd aan de natuur van de kerk en aan de natuur van het recht.
- 3) De derde fout. Een derde principiële fout is: *“de rechtsprekende macht komt voort uit de macht van de dienstdoende bisschop”* (Regeling, p. 3, punt 2) De regeling geeft een kerkelijke vorm aan de aard van het recht, die vreemd is aan de kerk, en ziet de bisschop als bron van iets dat geen kerkelijke oorsprong heeft. Er ontstaat een droombeeld over de historische weg van de Kerk. *“Door de geschiedenis van het kerkelijk leven kwam het recht naar voren, wat in haar een organisatorisch principe*

werd. Het was het binnendringen van een empirische bron uit het leven van een oud tijdperk, dat in de kerk, die “het begin van de laatste dagen” was, bleef doorleven. Als behorend bij een oud tijdperk, is het recht vreemd aan de aard van de kerk. Het probleem van het recht is voor de Kerk in de eerste plaats het probleem van de kerkelijke hiërarchie en haar verhouding tot de leden van de Kerk. Daar ligt het startpunt, waarlangs het recht de kerk binnendringt en zich in haar vestigt. Het ambt van het leidinggeven op basis van rechterlijke macht is een historische verleiding, als resultaat van het binnendringen van het recht in de Kerk. Afwijkend van de eucharistische bron van de macht van de bisschop, moet het kerkelijk bewustzijn de rechtvaardiging van de macht van de bisschop ontlenen aan het empirische leven van het principe van het recht. Dat wil zeggen dat je een andere oorsprong voor de macht van de bisschop in de kerk zelf niet kunt vinden. Het idee van gerechtelijke macht leidt tot het aangaan van een gerechtelijke verhouding tussen de bisschop en zijn kerk. Als resultaat van een lang historisch proces heeft het hiërarchische ambt, dat voortkomt uit het wezen zelf van de Kerk, een rechtvaardiging gekregen die in het geheel niet in de Kerk is vervat.” (17) Door te verkondigen dat de bisschop de bron is van de gerechtelijke macht vermengen de kerkelijke documenten de gerechtelijke en de geestelijke macht. Beide machten berusten bij de ene persoon van de bisschop. De geestelijke macht wordt uitgeoefend in de vorm van gerechtelijke macht en de gerechtelijke macht heeft de pretentie geestelijk te zijn. Het resultaat is dat de geestelijke macht zijn sacrale betekenis verliest. Geestelijke straffen ontaarden in gerechtelijke straffen. Het bisschopsambt verandert van een priesterlijk in een bureaucratisch ambt.

Bevestigen of genezen?

Het heeft geen zin de huidige structuur van de ROK te bevestigen. Met het beste transportmiddel kom je niet waar je wezen wilt, wanneer je niet de goede weg hebt gekozen. Het principe van het ‘sergianisme’ is wezensvreemd aan de Kerk. Het heeft geen zin dat te bevestigen. Je moet het veroordelen en afschaffen. Het is verbazingwekkend dat de Buitenlandkerk, nadat zij honderd jaar het ‘sergianisme’ dat is neergelegd in de ‘verklaring’ had bestreden, nu is opgenomen in de structuur van de ROK. (18) De kerk leeft in de geschiedenis, terwijl ze haar eeuwige opdracht verwezenlijkt. De huidige vormen van haar bestaan verschillen van de oorspronkelijke. Het is moeilijk de begrenzingen van de huidige vormen te overstijgen en je voor te stellen hoe ze anders zou kunnen zijn. Het bewustzijn onderscheidt de kerkelijke principes vaak niet van buitenkerkelijke factoren uit een lang vervlogen tijdperk, die in de kerk terecht zijn gekomen. Het ‘sergianisme’ is een verkerkelijkt vorm uit het tijdperk van de Sovjet-Unie. Het is nodig dat met de Sovjet-Unie achter je te laten. Het sergianisme heeft haar tijd overleefd. *“De Kerk, die zich openbaart en vorm krijgt in de natuurlijke historische wereld, kan de vormen aannemen die kenmerkend zijn voor die wereld”.* (19)

Het is tijd de kerk te bevrijden van de communistische handboeien. De geest van de Sovjet-Unie wordt niet verpersoonlijkt door de standbeelden van Lenin, maar door zijn niet begraven lichaam. Lijkend op dat niet begraven lijk, staat de “verklaring” symbool voor het geestelijk stalinisme, dat het land en de kerk ziek maakt. Een ziekte hoeft niet bevestigd te worden. Ze moet behandeld worden, als de zieke wil genezen. De huidige Regeling past bij de hiërarchie

van de ROK. Ze voelt zich er goed, warm en voldaan bij. Alles wordt door haar beslist en alle monden zijn verzegeld door haar macht: *“Voor u de rechtbank en de waarheid – zwijgt allen!”* (20) Alleen een wonder kan de Kerk genezen van het ‘sergianisme’ en haar veranderen in een gezamenlijk heilig leven. *“Bij de mensen is dit onmogelijk, maar voor God is alles mogelijk”* (Mattheus 19, 26)

Er is geen andere hoop voor de wedergeboorte van de kerk.

Noten:

- 1) Er bestaan verschillende versies van dit artikel. Hier is een eerste versie vertaald. Uitgebreidere en verbeterde versies zijn op internet te vinden. In 2008 heeft vader Pavel de problematiek verder uitgewerkt in een cursus, die hij gaf voor het Orthodoxe christelijke instituut van de heilige Filaret in Moskou. Na zijn dood heeft dat instituut die cursus geordend en uitgegeven in boekvorm: *De huidige kanonieke en ecclesiologische problemen van de Russisch-orthodoxe kerk, teksten en lezingen*, aartspriester vader Pavel Adelgeim, Moskou 2016.
- 2) Bisschop Diomid (Dzjudanov) (1961-2021) publiceerde in 2007 een brief aan de geestelijken en gelovigen van zijn bisdom Anadyr en Tsjukotsja, waarin hij protesteert tegen het beleid van patriarch Aleksej de Tweede, tegen de oecumene en waarschuwt voor complotten van vrijmetselaars, andere kerken, joden en moslims tegen het Russische volk. Hij protesteerde ook tegen de samenwerking van de kerk met de burgerlijke staat, die het gevolg was van het sergianisme, tegen paspoorten, mobiele telefoons en vaccinaties. Hij was tegen de besluiten van het plaatselijk concilie van 1917/1918, tegen het idee van gezamenlijkheid en tegen elke vorm van democratisering. Nadat hij in 2008 uit zijn ambt was gezet richtte hij zijn eigen kerkelijke organisatie op. Diomid veroordeelt net als vader Pavel Adelgeim het sergianisme, maar trekt daar wel heel andere conclusies uit. Waar vader Pavel de burgerlijke samenleving wil beschermen tegen klerikalisme, wil Diomid die samenleving als het ware vervangen door een theocratie.
- 3) Het Solovjetski klooster is een gefortificeerd klooster op een eiland in de Witte Zee, dat in de Sovjet periode was omgebouwd tot werkkamp en gevangenis. Hier zaten na de revolutie veel hoge geestelijken van de Russisch-orthodoxe kerk gevangen.
- 4) In dit decreet werden alle kerkelijke bezittingen geconfisqueerd, het kerkelijk onderwijs afgeschaft. Alleen liturgische diensten binnen het kerkgebouw waren nog toegestaan.
- 5) Verwijzing naar besluiten van 7de oecumenische concilie.
- 6) Het heffen van tienden van de oogst en gedeeltelijk verbod op rente komen uit het Oude Testament. (Deutronomium 12, 11 en 23, 19)
- 7) In de context van de Sovjet-Unie kun je bij het ‘verbeelden van eenheid’ ook denken aan het vele uiterlijke vertoon in de vorm van standbeelden van Stalin, Lenin en anderen, hamers en sikkels, rode sterren en andere symbolen. Na de perestrojka is dat aangevuld met gouden koepels, vergulde kruizen en iconen. Er wordt een instemming gesuggereerd van iedereen eerst met het communisme en later met de Orthodoxie.
- 8) Verhaaltje “Wij ploegden” is een propagandafilmpje uit de Sovjettijd, waarin bureaucraten opscheppen over prestaties in de landbouw, die niet bestaan of die anderen leveren.
- 9) Omoforion is een stola achtig gewaad dat de bisschop op zijn schouders draagt. Het symboliseert het verloren schaap, dat Christus op zijn schouders draagt.

- 10) A.P. Lebedev, "Istoritsjeskie otsjerki sostojanija Vizantijskoj Vostotsnoj Tserkvi", Moskwa, 1902, pag. 106.
- 11) M. Posnov, Istorija Christianskoj Tserkvi, Brjussel', 1964, pag. 123.
- 12) Kringa Pravil, Sjest. 2.
- 13) Janis Kalnynysh (1961 -) was een Letse bekeerling, die in als priester diende in Letse parochies en actief was in het uitgeven en vertalen van orthodoxe literatuur. Hij werd om onduidelijke redenen veroordeeld en uit het ambt gezet in 2007.
- 14) Ecclosiologie is de theologie, de visie over de kerk.
- 15) Het volledige vers is: "Elias was mens juist zoals wij. Hij bad dat het niet zou regenen"
- 16) N. Afanasiev, De kerk van de Heilige Geest, Riga 1994, p. 288
- 17) N. Afanasiev, De Kerk van de Heilige Geest, p. 283, 295, 296)
- 18) Verzoening Buitenlandkerk en de ROK
- 19) N.A. Berdjajev, Filosofie van de vrije geest, hoofdstuk 10, p. 66
- 20) M. Lermontov, uit het gedicht "de dood van de dichter"

Noten:

- 1) Jakovlev Victor, *Een soort aardverschuiving*, in: pokrof, 2015, nr. 3, p. 19 – 20.
- 2) Adelgeim, Pavel, *Perspectivy dialoga v russkoj pravoslavnoj tserkvi. Doklad na Mezjdunarodnoj nauksjno-bogoslovskoj konferentsii "Vera – dialog - obstjenie" problemy dialoga v tserkvi*, Svjata-filaretovskij pravoslavno-christianskij institut, moskva, 2004, pag. 12 -14.
Adeleim, Pavel, *Dogmat o Tserkvi v kanonach i praktike*, 2-e izdanie, Pskov, 2003, pag. 86 -94.
- 3) Adelgeim, Pavel, *Perspectivy dialoga v russkoj pravoslavnoj tserkvi. Doklad na Mezjdunarodnoj nauksjno-bogoslovskoj konferentsii "Vera – dialog - obstjenie" problemy dialoga v tserkvi*, Svjata-filaretovskij pravoslavno-christianskij institut, moskva, 2004, pag. 3 – 4.
- 4) Westdeutsche Zeitung (wz.de) *Prominenter Priester und Kirchenpolitiker erstochen*, 6 aug. 2013 um 13.21.
- 5) Lübbers Myrthe, *Menselijke waardigheid in de oosters-christelijke theologie*, in: *Perspectief 2021 -55*, uitgave van de Rooms-katholieke vereniging voor oecumene, via: www.oecumene.nl/publicatie/perspectief.
- 6) Joshua Yaffa, *Tussen twee vuren. Buigen of barsten onder het regime van Poetin*, Spectrum 2020.
- 7) De lezingen van Leonid Mletsjin over de communistische revolutie en de geschiedenis van de Sovjet-Unie zijn via youtube in het Russisch te beluisteren.
- 8) Adelgeim, Pavel. *Printsipy sovremennogo ustrojstva RPTs i bozmozjnye ix soversjenstvovanija*, Pskov, 2008, pag. 1 – 8.
- 9) Gesprek van Tichon (chevkonov) met studenten in St. Petersburg in 2015. Youtube.
- 10) Zie preek op pag. en Adelgeim, Pavel *O christianskom brake*, s.l., 2013
- 11) Adelgeim, Pavel, *Perspectivy dialoga...* pag. 21
- 12) Adeleim, Pavel, *Dogmat o Tserkvi* pag. 13 – 14
- 13) Adelgeim, Pavel. *Printsipy sovremennogo ustrojstva RPTs ...* pag. 8 – 11. Adelgeim, Pavel, *Perspectivy dialoga* pag. 13, pag. 27 – 30.
- 14) Adelgeim, Pavel. *Printsipy sovremennogo ustrojstva RPTs ...* pag. 10
- 15) Adeleim, Pavel, *Dogmat o Tserkvi* pag. 60 – 65.
- 16) Adeleim, Pavel, *Dogmat o Tserkvi* pag. 192 – 213.

- 17) Gesprek vader Artemi, die toen priester was in het dorp Gorbánovo Gorá , mei 2018.
- 18) Zie de preek '*Vergeef het, alsublieft!*' en 'Barmhartigheid wil ik geen offers'.
- 19) Adelgeim, Pavel. *Printsipy sovremennogo ustrojstva RPTs ...*pag. 6
- 20) Adelgeim, Pavel. *Printsipy sovremennogo ustrojstva RPTs ...*pag. 1 – 7.
- 21) Adelgeim, Pavel. *Printsipy sovremennogo ustrojstva RPTs ...*pag. 12 – 15
- 22) Mem', Aleksandr, *Mirovaja duchovnaja kultura christianstvo Tserkov'. Lektsii i Besedy, Moskva, 1995.*
- 23) De SSNP heeft een Dvd van het bezoek van vader Pavel Adelgeim in 1991 aan Nijmegen, inclusie de viering in de kapel en zijn preek.